

Pauruusoono aa tauraa yanaa aavaa

Koridii varuuyani reeravai

Pauruusoono aa tauraa yanaa aavaa gioonna kiaapu vaa ausa hanigiooya Koridii varuuyani fafaara reeravai. Ivo aa yanaa aavaa roo gioonna kiaapuuya koonnama Yisuunnara nuunaiyauvaki uuvaara ivo reeravai. Mo Pauruuso ariinoo Yisuunnara nuunaira aataru mmooriivaa iyasi uuvaara gioonna kiaapuuya itaama uudu ivo aa yanaa aavaa reeravai. Koridii yoosinnaivo pinna yoosinna tuanaavai vauduu kaayau gioonna kiaapuuya vo mmata vo mmataiyauvakidiri numa ivaki variravai.

Aa yanaa aavaki vai kuaivo ataama vaivai. Pauruusaaki pinna ausa mmuaarareeraivo vauvaa oyaivo kaayakaayau kuaiyauvoota sabi heera aataruuvootama vaa ausa hanigioo gioonna kiaapuuyaki vairavai. Itaama vauduu kaayau yaparairiyauvo nnaata vaati vareera aataruuyauvaara iya yaata utiraiyauvaki vauduu vaa ausa hanigiooya ngiari nuunaiyauvaki uuvaaraatama Mmannasa Yoketaivo kati iya mmuu aataruuyauvaaraatama putuaiya kava diitaara aataruuvaaraatama tuuvaara Pauruuso tunoo: Mmuakiaa yaparaira iyauvaa fai mmayaaya yoketaivoono kooyaa irisaiyauvaa tinaravaivee. Pauruuso tinni ruua vaidiivoono itaa kua tiravai.

¹ Na Pauruusoono aa kua aavaa kiauko ni seena vaidi voovoono ngiini fafaarainoo. Anutu-

uqoono ari yaata utiivaugiataama ni mmataama kiaiikiai na Yisuu Kirisiinna kuaivaa varee nuaira aposoroo vaidivai variaunoo. Ti seena vaidi Sosoteenoono ni tasipama varikiai na aa kua aavaa kiauuko vaidi voovoono ngiini fafaarainoo.

² Ngia vaa ausa hanigieera gioonna kiaapu Koridii variaya Yisuu Kirisiiva ngiiki variivaara ngia Anutuuga gioonna kiaapuya variaano. Vaa Anutuuga uqoono ngii maavee tikiai ngia inna gioonna kiaapuya variaano. Ngieetama mmuakiaa yoosinnaiyauvaki variaa gioonna kiaapu mmuakiaaya ti Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaiya Anutuuga gioonna kiaapuya variaano. Iya Udaanga Yisuu Kirisiiva ngiita tiita ti Udaangavai varinoo.

³ Ti Napoova Anutuugoota Udaanga Yisuu Kirisiivaatama kati ngiyyara yoketaama yaata utida ngiari ausa nuufaivaitana ngii mida nnaasu variateeraivaara na yaata utuaunoo.

Yisuu Kirisiiva ngiiki variivaara ngia yoketaama variaano

⁴ Ngia ausa hanigieera suaivaki Yisuu Kirisiiva ngiiki variivaara Anutuuga kati ngiyyara yoketaama yaata utivai. Ivo itaama iivaara na makemakee innaata kua tiee ngiyyara yoketaayavee kiauunoo.

⁵ Yisuu Kirisiiva ngiiki varikiai ngia inna yaagueeqa ari vookaraivaura variaivaara mmuakiaa tinni yoketaiyauvo ngiiki vaikiai ngia ivaara kiaa kookieeda variaano.

⁶⁻⁷ Ti Udaanga Yisuu Kirisiiva kooyaa tiinaraivaara ngia faannaida variaano. Ngia itaama variaa suaivaki Yisuu Kirisiinna

mmayaaya yoketaivo yaagueeqama ngii aakiaana vaivaara Mmannasa Yoketaivoono yoketaa aataruuyauvaa kati ti mmiiyauvaara hama ngia buaakiaanoo. Vaa ii aataru iyauvo ngiisi vainoo.

⁸ Ti Udaanga Yisuu Kirisiiva ti yaparaira suaivaki sa mminnamminnaa maisa vooguta ngiiki vakiaiveeraivaara ivo mmuakiaa suai yaagueeqama ngii utua roo vioo vioo ngia taikeera suaivaki fai ivo mmannammanna ngii utinaravai.

⁹ Ngia Anutuuga Mmaapuuvaa ti Udaanga Yisuu Kirisiinna tasipama yoketaama variateeraivaara ivo ariinoo ngii maavee tiravai. Ngii maavee tuuvoono hama ngii pikieerainno fai mmannammanna ngii utinaravai.

Ausa hanigiaiya mmuaavau variateeraivaara Pauruso tiravai

¹⁰ Ni seenayaso, na ti Udaanga Yisuunna mmoori varauvoonora tiee na yamayamaa kuaivaa ngii giaa ngii miaunoo. Ngia mmuakiaaya mmuaa yaata mmuaa tinnivai varada mmuaa kuavai kiatee. Sa ngiikidiri vooya vo yaata vo yaataivaa utida voovau varikiai vooya voovau variatee. Ngia mmuaavaugiataama mmuaa ausa mmuaa tinnivai varada ngia iikiaaree kiaa aataruuvaa mmuaavaugiataama yaata utida iikiatee.

¹¹ Ni seenayaso, gioonnaivaa nnutuuvo Koroqiinna nnauvaki variaila ngia iikiaa kuaivaa vaa kooyaa ni giaa ni miaani na rikiauvai. Ngii-ikidiri vooyaano ngiariiki ngiariiki buaaru kiaivo vainoo.

¹² Na itaa kua kiau kua ivaa oyaivo ataama vainoo. Ngia mmuaavai mmuaavai ari vo yaata vo yaataivaa utida kiaanoo. Voovoono tinoo: Na Pauruusaa vaidivai variaunoo, tikio voovoono tinoo: Na Aporoonna vaidivai variaunoo, tikio voovoono tinoo: Na Petoroosaa vaidivai variaunoo, tikio voovoono tinoo: Na Yisuu Kirisiinna vaidivai variaunoo, tiivai.

¹³ Mo ngia dataama yaata utidaida kiaanee? Yisuu Kirisiiva hapaunno airi vaidivainno varinnee? Ai hameetavee. Vo na Pauruusionna ngiiyara yatari sagaivau putuaanee? Ai hameetavee. Vo ngia Pauruusaa ni gioonna kiaapuya varuduuda iya nnooriivaa ngii apuunnee? Ai hameetavee.

¹⁴ Hama na vooya vooya nnoori apuaivaara na rikiauko ni yoketaunoo. Na taaravaitana Kirisipi-
iya Gaiya nnaasu nnoori apiravaivee.

¹⁵ Gioonna kiaapu voovoono ngiiyara tinara: Pauruusaa gioonna kiaapuya varuduuda iya nnooriivaa ngii apiravaivee, tivoora hama na vooyaata nnoori apiravai.

¹⁶ O vaa na Sitipaanaata inna nnauki varu-
uyaatama nnoori apiravaivee. Na vooyaata vaa nnoori apiravainnee? Vara hama na nnoori apiravainnee? Vaa na vueennama kiaunoo.

¹⁷ Hama nnoori apuaneeraivaara Yisuu Kirisiiva ni titeeravai. Ari mmayaaya yoketaivaa gioonna kiaapuuya kua mmianeeraivaara ni titeeravai. Yisuu Kirisiiva yatari sagaivau putuu kuaivo kuminayaa vaivoora hama na vaidi tinni ruaiya ari vookaraama tiraivaugiataama mmayaaya yoketaivaa ngii giaa ngii miauvai. Na mmanna vaidivoono ngii giaa ngii miauvai.

*Anutuuqaa yaagueeqaivoota tinniivootama
Yisuunnaki vaivai*

¹⁸ Yisuu Kirisiiva yatari sagaivau putuu kuaivaara ikiana kuaaraiyaano ivaara kiaanoo: Sabi kuavaivee, kiaavai. Anutuuqo ari yaagueeqaivaadiri ti vitoo yoketaivau yapa kiaikiai variaunnaiya yapooma ta mmannammanna variaaraiyaano ivaara kiaunnaanoo: Anutuuqaa yaagueeqa tuanaavaivee, kiaunnava.

¹⁹ Ivaara Anutuuqaa kua fafaaraivo vainno Anutuuqo tuu kuaivaa tinoo:

Tinni ruaiya tinniiyauvunu
kua yoketaiyauvo vaiyauvaa
fai na rugaanaravai.

Yanaa teeraiya kua arinaima rikiai yauvaa
na tino too kuminayaa vainaravaivee.

²⁰ Kua fafaaraivoono itaa kua tiivaara mo tinni ruaiya deevakiida variaannee? Mo yanaa taiya deevakiida variaannee? Aa mmata aavau varida ngiari yaatara ngiari yaatarama kua kiaiya deevakiida variaannee? Iya hameeta variaavai. Tinni ruaiya mmanna mmatayaa diaa kuaiyauvo iya tinniiyauvunu vaiyauvo mmanna kumina kuayauvai vaivaara vaa Anutuuqo ti vitaivaivee.

²¹ Anutuuqo tinni vairaiivoono tuduu vaidiiya ngiari tinniiyauvakidiri hama yopeema inna teeda rikiaarai vootairavai. Itaama vauvaara Anutuuqaara kutaavaivee tiraiya ivo iya vitoo yoketaivau yapoo aataruuvaara inna yoketauduu kooyaa yapeeravai. Mmayaaya yoketaivaara vooya unnakuavaivee kiasa mmayaayaivaa ta vooya kiasa mmiaunnani rikiaada kutaavaivee kiaiya Anutuuqo iya vitoo yoketaivau yapaivai.

²² Yutayaa gioonna kiaapuuya Anutuuqaa mmoori ari vookara ari vookaraivaa ti taataikiai taaravaivee kiaavai. Ereengaa gioonna kiaapuuya tinni yoketaivaa varaaraivaara kiaavai.

²³ Mo teenoo Yisuu Kirisiiva yatari sagaivau putuu kuaivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmiaunnanoo. Ii mmayaaya yoketaivaara Yutayaiya kiaanoo: Ti mmamma maisai kuavaivee, kiani Ereengaiya ivaara kiaanoo: Sabi kuavaivee, kiaavai.

²⁴ Anutuuqo iya maavee tira gioonna kiaapu Yutayaiyaata Ereengaiyaatama ii mmayaaya ivaara iya kiaanoo: Yisuu Kirisiiva inna Anutuuqaa yaagueeqaivovee. Ivoono inna Anutuuqaa tinni yoketaivovee, kiaavai.

²⁵ Anutuuqaara kumimakavaivee kiaivo tinni yoketaivai vainno vaidiia tinniiyauvaa yaataravai. Anutuuqaara muaraagavaivee kiaivo yaagueeqavai vainno vaidiia yaagueeqaivaa yaataravai.

²⁶ Ni seenayaso, Anutuuqo ngii maavee tuu suaivaki ngii variraivo datainnee? Mmatayaa diaiya ngii taani ngia patakiangioono tinni yokeetaa ruaaya variaani patakiangioono yaagueeqa kieetaya variaani patakiangioono ngiari kieeta udaangaivaa oyaivakidiri diitaavai.

²⁷ Gioonna kiaapu tinni vairaiya mmamma maisakiateeraivaara gioonna kiaapu mmatayaiya iyara tinni kumimakayavee kiaiya Anutuuqo iya mmataama kiaivai. Gioonna kiaapu yaagueeqama variaya mmamma maisakiateeraivaara Anutuuqo iya

muaraagayavee kiaiya mmataama kiaivai.

²⁸ Mmatayaa diaa gioonna kiaapuuya yaata utida kiaanoo: Yoketaavaivee, kiaiivo taikaiveeraivaara iya maisayavee kiasa kumina hama ngii nnutuaatainoo kiaiya Anutuuoqo mmataama kiaivai.

²⁹ Sa gioonna kiaapu voovoono Anutuuoqaa avuuvau ariiyara mannaka kiaiveeraivaara ivo ivaara itaama iivai. Ii kua ivaa oyaivo ataama vainoo.

³⁰ Anutuuoqoona tikio Yisuu Kirisiiva ngiiki variivaara ngia karaasaya variaavai. Anutuuoqoona tikio Yisuu Kirisiinna tinni yoketaivo tiiki vaikiyai ta tinni yoketaivaa varaunnvai. Yisuu Kirisiiva putuuvaara ta Anutuuoqaa avuuvau safuuma varida inna gioonna kiaapu tuanaaya variaunnano Yisuuva ari kiauvaadiri ti mminnamminnaa maisaiyauvaa ruga kiaiikiyai ta kati mmamma dummukiara variaunnvai.

³¹ Ivaara Anutuuoqaa kua fafaaraivo vainno tinoo: Gioonna kiaapu voovoono ariiyara mannaka tinaree kiasa sa ariiyara mannaka kiaivee. Udaanga Anutuuoqaa nnaasu mannaka kiaivee, tiivai.

2

Yisuu Kirisiiva yatari sagaivau putuuvaara Pauruuso tiravai

¹ Ni seenayaso, na ngiisi kuaa suaivaki Anutuuoqaa kua mmayaayaivaa na ngii kiasa kookieena ngii giaa ngii minaree kiasa hama na vaidi tinni vairaiyaanikaraama mmuaararoo kuaivaa hama ngia rikiaivaa ngii giaa ngii miravai.

² Na ngiisi variaa suaivaki vaa na yaata utuee teerama kiaivaugiataama nnaasu yaata utiravai. Hama na vo mminnaavaara yaata utirama kiese Yisuu Kirisiinnaraata ivo yatari sagaivau putuuvaaraatama nnaasu yaata utiravai.

³ Na ngiisi kuaa suaivaki na muaraagaina kaayauma aatuuna biribiriiravai.

⁴ Na biribiriina hama nini kuaivaata nini mmayaayaivaatama vaidi tinni vauvaanikaraama yaagueeqama ngii giaa ngii miravai. Hameetavee. Anutuuqaa Mmannasaivoono yaagueeqaivaa ni muduu na ngii giaa ngii miaaduu oyaivo kooyaa vauduu ngia arinaima rikieeravai.

⁵ Ngia Anutuuqaa kutaavaivee kiaivo hama vaidiia tinniiyauvunudiri vairainno Anutuuqaa yaagueeqaivaura vakiaiveeraivaara na itaama ngii giaa ngii miravai.

Anutuuqaa Mmannasaivo tinni yoketaivaa

ti mmivaivee

⁶ Gioonna kiaapu Anutuuqaa kuaivaa rikiadada koovayakiaiya ti tinniki vai kuaivaa ta iya kiaa mmiaunnava. Hama mmatayaa diaiyasidiri ii tinniki vai kua ivaa ta varada iya kiaa mmiaunnava. Mmatayaayara diraiyasidiri hama ta ivaa varada iya kiaa mmiaunnava. Mmatayaayara diraiya yaagueeqaivo fai taikaanaravai.

⁷ Hama ta itaama iya kiaa mmirama kiada Anutuuqaa tinniki vai kuaivo hataumaki vaivaa iya kiaa mmiaunnava. Hama ngiau mmataivaa

uu suaivaki ta yoketaama inna tasipama varia-
teeraivaara Anutuuqo ii kua hataumaki vau kua
ivaa mmuaanaa tiyara mmataama kioo tiravai.

⁸ Aa mmata aavau diaa gionna kiaapuuyara
duuyaano hama Anutuuqaa tinniki vau kuaivaa
rikieeravai. Iya ii kua ivaa vaa rikiotiri. Hama iya
Udaanga Yisuu Kirisiiva Anutuuqaa yaagueeqa
ari vookaraivaa varoovaa yatari sagaivau
hootirivee.

⁹ Ivaara Anutuuqaa kua fafaaraivo vainno
tinoo:

Hama avuuvaadiri teeda
hama yaataivaadiri rikieera aataruuvaatama
hama vaidiyya ivaara yaata utida kiaanoo:
Fai vainaravaivee, kiaa aataruuvaatama
Anutuuqaara mmuduuya riraiyara
ivo iyara ivaa teerama kieeravaivee.

Kua fafaaraivoono itaa kua tiivai.

¹⁰ Ii kua ivo hataumaki vauvaa Anutuuqoono
tudu Mmannasa Yoketaivoono kooyaa ti kiaa ti
mmiravai. Mmannasa Yoketaivoono mmuakiaa
kua mmoori aataruuvaa arinaima taivai. Anutu-
uqaa aakiaa tuanaivaki ari yaata utiraivo hatau-
maki vaivaatama vaa taivai.

¹¹ Gionna kiaapu mmatayaa diaivo ari
yaata utii kuaivaa ari mmannasaivoono
nnaasu rikiaivai. Hama voovootama rikiaivai.
Mmuaikaraama Anutuuqo yaata utii kuaivaa ari
Mmannasaivoono nnaasu rikiaivai.

¹² Hama ta mmata aavau diaa mmannasavai
varaunnava. Anutuuqo kati tiyara yoketaama
yaata utuoo kati tiyara iivaara ta arinaima rikiaa-
teeraivaara ivoono Mmannasaivaa titaa kioodoo
tuuvaa ta varaunnava.

¹³ Ivaaraida gioonna kiaapu vaa Anutuuqaa Mmannasa Yoketaivaa varaiya ta Anutuuqaa kua kutaivaa iya kiaa mmira suaivaki hama ta vaidi- iya ngiari tinniki vai kuaivaa ti kiaa ti mmiaivaa iya kiaa mmiaunnvai. Anutuuqaa Mmannasa Yoketaivoono ti kiaa ti mmira kuaivaa nnaasu iya kiaa mmiaunnvai.

¹⁴ Hama Mmannasa Yoketaivo inna aakiaana variivo hama yopeema Anutuuqaa Mmannasaivo inna kiaa mmii kuaivaa rikioo too varaiyai. Hama Mmannasa Yoketaivo innaki variivaara hama arinaima too rikiaivai. Ivo ivaara tinoo: Sabi kuavaivee, tiivai.

¹⁵ Mmannasa Yoketaivo innaki variivoono mmuakiaa kua mmoori aataruuvaa oyaivaara arinaima too rikiaivai. Hama kumina gioonna kiaapu voovoono yopeema ivo ii aataruuvaa arinaima too rikioo ivaara inna yoketaavaivee tioo maisavaivee tinaravai.

¹⁶ Ivaara Anutuuqaa kua fafaaraivo vainno tinoo:

Mo gioono Udaanga Anutuuqaa
yaata tinniki vai kuaivaa too rikioo
aikiooma kua voovai inna kiaa mminaran-
nee?

Kua fafaaraivoono itaa kua tiivai. Mo ta Yisuu Kirisiinna yaata tinniki vai kuaivaa varaunnvai.

3

Vaa ausa hanigieeraiya inna iya Anutuuqaa mmoori vareeraiyavee

¹ Ni seenayaso, na ngii tasipama variaa suaivaki Mmannasa Yoketaivo iyaki varuuyaata na kua

kiaaneema hama na ngiita itaama kiee kua tiravai. Ngia homo mmatayaa diaa aataruuyauvaara yaata utiraiyavee kiaa kiee na ari vookaraama ngiita kua tiravai. Ngia ii suai ivaki Yisuu Kirisinnara kutaavaivee tuu suaivaki ngia varuuvo nnaakara meediiya roosiima variravai.

²Hama ngia yopeema rikiaaraivaara nnaamma suuyaivaa nneeraivaa roosiima na tadadama kuaivaa ngii giaa ngii miravai. Hama na yaagueeqa yeennaivaa nneeraivaa roosiima kua kaanaivaa ngii giaa ngii miravai. Ngia homooda itaavai nnaasu variaano.

³Ngia homo mmatayaa diaa aataruuyauvaara yaata utida iida variaivaara aanna makee fai hama ngia yopeema rikiaaravai. Ngia vo vaidi vo vaidiiya iikiaa mmooriiyauvaa taavo ngii iikiataivai vaikiyai iyauvaara ngiingiiyara ngiingiiyara nnannateeda varida ngiingiita ngiingiita buaaru tida variaavai. Ivaara ngia homo mmatayaa diaa gioonna kiaapuya varida mmatayaa diaa aataruuyauvaara yaata utu kiada vaidi iikiaivo kooyaa vainoo.

⁴Mo ngiikidiri voovoono tinoo: Na Pauruusaa vaidivai variaunoo, tikio voovoono tinoo: Na Aporoonna vaidivai variaunoo, tii kuaivaara ngia homo mmatayaa diaa gioonna kiaapuya variaano.

⁵Mo Aporoova dee vaidivainnee? Na Pauruuso dee vaidivainnee? Mo ta kati Anutuuqaa mmoori vareera vaidivaitana variaunnaanoo. Teenoo mmayaaya yoketaivaa ngii giaa ngii miaannaduu ngia Anutuuqaa kutaavaivee tiravai. Ta Anutuuqaa mmoori varaunnaivaitana

ta mmuaavai mmuaavai Udaanga Anutuugo ti mmuuvaugiataama mmoori varaunnvai.

⁶ Anutuugaa kuaivaa neenoo yeenna uruuvaa roosiima hau utuauko Aporoovaano nnooriivaa vita roo tusaikio Anutuugoono iikio uruoo kaanaivai.

⁷ Hauvaa utira vaidiivo mmanna vaidivai. Nnooriivaa tuseera vaidiivo mmanna vaidivai. Anutuugoono iikio yeennaivo uruoo kaanaivo vaivai.

⁸ Hauvaa utiraivoota nnooriivaa tuseeraivootama hama ari vookaraivaitana variaavai. Mmuaakaravaitana variaavai. Ivaitana mmuaavai mmuaavai mmooriivaa iikiaivaugiataama Anutuugo irisaivaa safuuma ivaitana mminaravai.

⁹ Teenoo nuunama Anutuugaa mmoori mmuaavai vareera vaidivaitana variaunnani ngieenoo Anutuugaa mmataivaa roosiikiaaya variaano.

Ngieenoo Anutuugaa nnauvaa roosiikiaaya variaano.

¹⁰ Anutuugoono ari yaagueeqaivaa ni mikiai na ivaudiri hara viee mmooriivaa varee safuuma nnauvaa heekeera vaidivai roosiima na kuabaivaa hara kiauko vaidi voovoono ivaudiri nnauvaa heeka kioo varivai. Itaama vaineema vaidiiva mmuaavai mmuaavai ivaudiri ari heekaanaravaa tuqinnama too rikioo heekaivee.

¹¹ Vaa Anutuugo mmuaa kuabaivai nnaasu Yisuu Kirisiinna hara kieeravai. Hama vaidi voovoono yopeema vo kuabai voovai kava haraannaravai.

¹² Mo ii kuabai ivaudiri vooya yaagueeqa sikau gooraivaadiri nnauvaa heekakiai vooya yaagueeqa sikau sirivuaivaadiri nnauvaa

heekakiai vooya kaayau sikaunnaadiri yookaama kiada vareera yaagueeqa sikau ari vookaraiyauvaadiri nnauvaa heekakiai vooya yatariiyauvaadiri nnauvaa heekakiai vooya tausiiyauvaadiri nnauvaa heekakiai vooya kannugia apuuyauvaadiri nnauvaa heekaaravai.

¹³ Yisuu Kirisiiva ti yaparaira suaivaki gioonna kiaapuuya mmuaavai mmuaavai ngiari iikiaa mmooriiyauvaa kaanaiyauvo fai kooyaa vainaravai. Fai ikiaivo taa taika kioo teeno ngiari mmooriiyauvaa kaanaiyauvo yoketaayauvainnee vara maisaiyauvai fai kooyaa vainaravai.

¹⁴ Mo fai vaidi voovoono kuabaivaudiri nnau heekeera mmooriivaa ikiaivo teeno hama taikeera homo vaino too fai Anutuuoqo irisai yoketaivaa inna mminaravai.

¹⁵ Mo fai vaidi voovai mmooriivaa ikiaivo taa taika kino too fai ivo hama irisai yoketaivaa varano Anutuuoqo kati inna vitoo yoketaivau yapaanaravai. Vaidi voovoono vaidi voovai iki-aivakidiri utu raririima kati naatau yapeeraivaa roosiima Anutuuoqo fai kati inna vitoo yoketaivau yapaanaravai.

¹⁶ Vaa ngia rikiaavai. Anutuuoqaa nnau pinaa nuunairaivaa roosiikiaiya ngia variaavo inna Mmannasaivo ngiiki varivai.

¹⁷ Fai gioonna kiaapu voovoono Anutuuoqaa nnau pinaa nuunairaivaa maisa mmooriivaa iino fai Anutuuoqo inna rupertino putinaravai. Anutuuoqaa nnau pinaa nuunairaivo yoketaa tuanaavai vaivaara ivo itaama iinaravai. Mo ngieenoo inna nnau pinaa nuunairaivaa roosiikiaaya variaanoo.

18 Sa gioonna kiaapu voovoono ariiyara unakua tioo variaivee. Fai ngiikidiri gioonna kiaapu voovoono mmatayaa diaa aataruuvau-giataama iinno ariiyara yaata utuoo tinara: Na tinni vairaiovee, tinaraivo mmatayaa diaiya avuuyauvunu yaata duunavai variaivee. Fai kuta tuanaa tinni ruaavai varinaraivaara itaama variaivee.

19 Mmatayaa diaa aataruuyauvaara mmatayaa diaiyaano kiaanoo: Tinni ruaivee, kiasa aataruuyauvo Anutuuga avuuvau yaata duunaiya iira aataruyauvai vaivai. Anutuuga kua fafaaraivo vainno ivaara tinoo: Tinni ruaiya unakua aataruuyauvaa hatauma kiadaata iida varida ngiariiyara kiaanoo: Ta tinni ruaayavee, kiaiya fai Anutuuga kobevea roosiima iya utinaravaivee,

20 tikio kua fafaara voovai vainno tinoo: Vaa Udaangaivo rikiaivai. Ngariiyara ta tinni ruaayavee kiaiya yaata utira kuaivo kumina kuavaivee. Kua fafaaraivoono itaa kua tiivai.

21 Itaama vainai sa gioonna kiaapu voovoono vaidiiya iikiaivaara iya mannaka kiaivee. Vaidiiaata mmuakiasa kua mmoori aataruuyauvootama ngiiniyauvaivee.

22 Na Pauruusoota Aporoovaatama Petoroosoota aa mmata ta variaunna aavootama variraivoota putiraivootama aanna makee vaiyauvoota nnaagiai vainaraiyauvootama ngiiniyauvaivee.

23 Ngia Yisuu Kirisiinnaniya variaavo Yisuu Kirisiiva Anutuugaanivai varinoo.

4

*Pauruusainna Yisuu Kirisiinna kua varada nu-
aira vaidiiyavee*

¹ Ngia ti teeda tiyara ataa kua kiatee: Anutuugo hauma kioo kuaivaara haitatuuda Yisuu Kirisiinna mmoori vareera vaidiyavee, kiatee.

² Fai vaidi voovono haitatuura vaidivai varinee tioo ari mmoori nakaaraiivo tiivaugiataama sa pikieerama kioo safuuma haitatuuma taa roo vioo varioo mmooriivaa iikiaivee.

³ Mo fai ngieetaata vo gioonna kiaapuuyaatama niyara yaata utida kiaara: Yoketaa mmoorivai iivaivee, kiaarannee? Vara niyara yaata utida kiaara: Maisa mmoorivai iivaivee, kiaarannee? Ngieetaata iyaatama itaa kua kiaaraivaara hama na ivaara yaata utuaunoo. Mo neneenoo hama nini variraivaara maisavaivee yoketaavaivee kiaunoo.

⁴ Mo na rikiauuko hama ni yaata utiraivo na koonnama variauu kua voovaara niita kua tiivai. Itaama vaikiainnaata hama na neneenoo niniyara yaata utuee kiaunoo: Na Anutuugaa avuuvau yoketaama variaunoo, kiauvai. Yoketaa mmooriivaa vareeraivaaraata maisa mmooriivaa vareeraivaaraatama yaparainaraivo inna Udaanga Yisuu Kirisiivavee.

⁵ Ivaara sa ngiengieenoo nnaammaratu gioonna kiaapu voovai yoketaa mmooriivaa vareeraivaaraata maisa mmooriivaa vareeraivaaraatama yaparakiatee. Udaanga Yisuu Kirisiiva suai nnaagiai tiinara suaivaki ivoono yaparainaraivaara nnaasu faannakiatee. Fai ivaano gioonna kiaapuuya hatauma upisiivaki iikiaa mmooriyauvaata yapooma

iya iikiaara mmooriyauvaara yaata utuaa kuaiyauvaatama kooyaa yapaanaravai. Ii suai ivakiinno fai Anutuugo gioonna kiaapuuya ngiari mmoori iikiaivaugiataama safuuma kua yoketaivaa iyara tinaravai.

⁶ Ni seenayaso, ngiiyaroo tieena na ii kua ivaa niniyaraata Aporoonnaraatama kiaunoo. Ngia tiyaadiri arinaima teeda Anutuugaa kua fafaaraivo vaivaa tuqinnama rikiaateeraivaara na itaa kua kiaunoo. Sa ngiengieenoo ngiingii-iyara yaata utida ngiingii seena voovaara yoke-taavaivee kiaa kiada innara nnaasu mannaka tida voovaara maisavaivee kiaa kiada innara nniki rakammuateeraivaara na itaa kua kiaunoo.

⁷ Mo gioono ngii tikiai ngia ngii seenaiya yaataraara iikiaannee? Ngia mmuaakaraama variaano. Ngiiisi vai mminnaa mmuakiaayauvai gioono ngii mivainnee? Anutuugoono ngii mivaivee. Ngia kutaa iyauvaa innasidiri kati varaivaara ngia aaniira ngiingii mannaka tida kiaano: Ta teteenoo iikiaunnavavee, kiaannee? Inna ngia konnai kuavaida itaa kua kiaano.

⁸ Ngia Koridii variaya yaata utida kiaano: Vaa Anutuugaa aataruuvaa aikiooma ta taa taika kiaunnaano, kiaavai. Ngia itaa kua kiaa kiada kieeta nnoonnaya varida ti yaataraannee? Hama yopeemavee. Ngia kutaa kieeta nnoonnaya vari-aatiri. Ta ngii tasipama kietaya variaaraivaara ni yoketaitirivee.

⁹ Na yaata utuee rikiauko ta kua varada nu-aira vaidiyya Anutuugo nnaagiai aduooma ti yapaivai. Vaidiyya vaa kua yeena rau kiaani putu-aara iikiaa vaidiyya roosiima ta variaunnaano.

Mmuakiaa gioonna kiaapuuya avuuyauvunuaata aangeraiya avuuyauvunuaatama iya ti ruputu-aara iikiaiya ta variaunnaanoo.

¹⁰ Ta Yisuu Kirisiinna mmoori vareera vaidiyara tidaida ta inna mmooriivaa varaunnani gioonna kiaapuuya tiyara kumimakayavee kiaavai. Ngia Yisuu Kirisiinna gioonna kiaapuya variaivaara ngia ngiingiiyara tinni ruaayavee kiaavai. Ta muaraagama variaunnani ngia yaagueeqama variaavaivee kiaavai. Iya tiyara nniki rakaida ngii nnutuuyauvaa ngiau aapu yapaavai.

¹¹ Ta varia rada nnidada aa suai aavaki ti yeenna raikio ti nnoori raikio ti uyira rairaiyauvo vaa tapasioo nnisiikiai iya ti vata rada ti ruputua rada kuaavo hama ti nnaunnaataikiai ta sabi varia rada nuaida varida variaunnaanoo.

¹² Ta titi yaakuuyauvaadiri yaagueeqama kiada mmooriivaa varaunnaanoo. Iya ti rakanoo raaranoo kiaaniaata teenoo iyara yoketaa kuaivaa kiaunnaanoo. Iya mmuaararai aataruuyauvaa ti mmiaaniaata ta mmannammanna yaagueeqama variaunnaanoo.

¹³ Iya tiyara unnakuaiavaa kiaaniaata teenoo iyara yoketaa kuaivaa sai kiaunnaanoo. Aa mmata aavau diaa aayaa tiyara kiaanoo: Ngia yaapasiyauvaa roosiima kuminaya variaanoo, kiaa kiada mmoori maisaiyauvaa ti iima rada nnidada aanna makee homo itaama nnaasu iikiaanoo.

¹⁴ Hama ngia mmamma maisakiaaraivaara na itaa kua kiau kua ivaa itaama ngiini fafaarakiaunoo. Vaidiivo ari nnaakaraiyara mmuduuya ruaineema ngia ni nnaakaraiya na ngiyyara mmuduuya ruee ngii giaa ngii miauvaara itaama

ngiini fafaarakiaunoo.

¹⁵ Kaayau gioonna kiaapuuyaano Yisuu Kirisiinna kuaivaa ngii giaa ngii mida ngiiyara haitatuuda variaanoo. Mo ngii giokiaiya hama kaayauma variaanoo. Na tauraa toosa hara Yisuu Kirisiinna mmayaaya yoketaivaa ngii giaa ngii miaaduu ngia rikioovaara na ngii gioova mmuaavai variaunoo.

¹⁶ Ivaaraina na yamaa kua yamaa kuaivaa yaagueeqama ngii giaa ngii mmiee kiaunoo: Na variauvadiri teeda ngieeta itaama iikiateera kiaunoo.

¹⁷ Ngia itaama variateeraivaara na Timotiinna ngiisi kuaiveera titee variaunoo. Na Udaanga Yisuu Kirisiinna mmayaayaivaa inna kiasa mmiaaduu ivo rikioovaara ni maapu tuanaavai roosiima varikiai na innara pinaama mmuduuya ruauvai. Ivo Yisuu Kirisiinna mmooriivaa hama pikieerainno yaagueeqama varai ngiaammuaavai varivai. Yisuu Kirisiinna aataru karaasaivaa na iina variee gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiya mmuakiasa yoosinnaiyauvaki variaya kiasa mmiau mmayaayaivaa fai ivo kava ngii giaa ngii minaravai.

¹⁸ Ngiikidiri vooyaano yaata utida kiaanoo: Pauruuso hama tiisi nninaravaivee, kiasa kiada ngiariiyara mannaka tida variaavai.

¹⁹ Fai Udaanga Anutuuoqoono ni tinai na kiisa suai ngiisi kuanaravaivee. Fai na viee neneeno ngiariiyara mannaka kaiya kuaivaa hama na ivaa nnaasu rikiaanaravai. Fai na viee iya iikiasa yaagueeqaiyauvaatama tee rikiaanaravai.

²⁰ Anutuuoqo gioonna kiaapuuyara diraivo

hama mmanna kuavaivee. Inna yaagueeqa aataru tuanaavaivee. Fai ta yaagueeqama iidada ta ivaa varaaravai.

²¹ Ngia dee aataruvai na ngii iikiaiveeraida kiaannee? Vara na yauvaa varee ivaadiri ngii ruputuee ngii safuunaraivaara ngiisi kuanarannee? Vara na ngiiyara mmuduuya ruee ausa nuufaivaa tasipama ngiisi kuanarannee?

5

Ausa hanigiaiya nuuna aakiaivaki sabi heera aataruuvo vaivai

¹ Ngia sabi heera aataruuvaa iikiaivaara vaa gioonna kiaapu vooyaano kua kiasa rada nooki-aani na rikiauvai. Itaama iikiaa aataru maisa ivo ari vookarai aataruvai vainno hama vaidi kumimaka vooyasi vaivai. Vaa na rikiauuko vaidi voovono ari konna nnamariivo vai gioonnaivaa sabi vitoo nuaivai.

² Ivaaraida mo ngia aaniira ngiingii mannaka kiaannee? Ngia ivaara kaayau ausa mmuaara-reeraivaa tasipama variataivaataida ngia ngiingii mannaka kiaanoo. Vaidiivo itaama koonnama variivo ngii nuunaivaki variivaa ooqoo kiataivaataida pikiaavo varinoo.

³ Mo na ngieera variauvoota hama na ngii pikieeraina na ngiiyara nnaasu yaata utu kiese vakiauvai. Na ngii tasipama variauvai roosiima kiese vaidiivo itaama koonnama iivaara vaa na kua pinaivaa innaki yapauvaivee.

⁴ Ngia ipi varida nuunakiaani rikiee na ngii vainima variauvai roosiima ngii tasipama nuu-

nakiaukai ngia ti Udaanga Yisuu Kirisiiva ti tasi-pama variivaa yaagueeqaivaadiri

⁵ ii vaidi ivaa ngii nuuna aakiaivakidiri mmaanai Sataangaa mmikio ivoono fai inna ruputino inna mmamma iira aataruuvo taikaanaravai. Taikano Yisuu Kirisiiva ti yaparainara suaivaki Anutuugo ii vaidi ivaa mmannasaivaa vitoo yoketaivau yapaanaraivaara Sataangaa inna mmiatee.

⁶ Ngia ngiingiiyara mannaka kiaa ivo inna hama aataru yoketaavai. Vaa ngia taavai. Puuqaira yeenna kiisaguta paravuaivaki yapa ki-aavo too yootaivai.

⁷ Mminnamminnaa maisaivo ngiiki vairaivo puuqaira yeennaivaa roosiivai. Ngia karaasa yoketaa tuanaaya variateeraivaara ii puuqaira yeenna maisa ivaa utu rada kagaari kiaatee. Fai ngia itaama iida paravuaa karaasaivo hama puuqaira yeennaivootaikio kati vairaivaa roosiima ngia variaaravai. Vaa na tee rikiauvai. Vaa ngia safu tuanaaya itaama variaavai. Nnaaruaa vaidi-iyaa buusa Varaigiataivaa nneera suaivaki puara sipisiipa nnaakaraiyauvaa ngiari mminnamminnaa maisaiyauvaara ruputuduu putuneema vaa Yisuu Kirisiiva ti mminnamminnaa maisaiyauvaara putiravai.

⁸ Ivaara nnikiai Yutayaiya buusa Varaigiataivaa nnoo suaivaki hama puuqaira yeennaivaa tasipama yeennaivaa hudoovaa nnooneema ta itaama nnaaravee. Puuqaira yeennaivo inna mminnamminnaa maisa tuanaa iira aataruuvaa roosiivai. Ta ivaa pikiada kua kutaivaa tida yoketaama nnaasu variaaravee.

⁹ Na yanaa voovai ngiini fafaarama kiese ki-
aanoo: Sa sabi heera aataruuvaa iikiaiya tasi-
pama variatee.

¹⁰ Na itaa kua kiasa ivaa hama na
kumimakama variayara itaa kua tiravai.
Iya sabi heera aataruuvaa iida ngiari
seenaiya mminnamminnaiyauvaa teekio iya
varaata varaatainai varida ngiari seenaiya
mminnamminnaiyauvaa mmuara varaara iida
varida vaidiiya ruputida unnakua anutuuyauvaa
ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa mmida variaavai.
Hama na iyara ngiita kua tiee itaama ngii giasa
ngii miravai. Fai ngia ii kumimakama variaa iya
pikiada iyara oooqoo tida hama yopeema aa ta
variaunna mmata aavau variaaravai.

¹¹ Na itaa kua kiasa kua ivaa oyaivo ataama
vainoo. Vaidi voovoono ariiyara tinoo: Vaa
na ausa hanigiee i seena tuanaavai variaunoo,
kiasa kioo maisa aataruuvaa iivaara na kiasanoo:
Sa inna tasipama variatee, tiravai. Ivo
sabi heera aataruuvaa iinno ari seenaiya
mminnamminnaiyauvaa teeno inna varaata
varaataino varioo unnakua anutuuyauvaara
ausa mmuduuya mmioo ari seenaiyara maisa kua
tioo kapikarai nnooriivaa nnoo kumimakainno
varioo ari seenaiya mminnamminnaiyauvaa
mmuara varaivai. Itai vaidiivaa pikiada sa inna
tasipama oro varida yeennaivaa nnaatee.

¹²⁻¹³ Hama ausa hanigieeraida mmaanai
variayaki kua pinaivaa yapaanaraivo inna
ni mmoorivainnee? Hama ni mmoorivaivee.
Anutuuga mmoorivaivee. Ngia ausa hanigiaiya
ngii nuunairaivakidiri koonnama variraiyaki

kua pinaivaa yapaaraivo inna ngii mmoorivai. Ii vaidi ivo maisa aataruuvaa iivaa ngiengieenoo ngiingiikidiri titakio kuaivee.

6

Vaa ausa hanigieeraiya ngiariiki ngiariiki

kua pinaivaa yapeeravai

¹ Ngiikidiri vaidi voovoona ari seena vaidiivaata buaaru tiivo aaniira ivaa safuunaraivara hama ari seena Anutuugaa gioonna kiaapuuyasi virama kioo ngiari voo-pinnaa kumimakama varida kua pinaivara diraiyasi kuainnee?

² Hama ngia aa kua aavaa rikiaannee? Fai yapooma Anutuugaa gioonna kiaapuuyaano mmatayaa kumimakama variyaiyki kua pinaivaa iyaki yapaaravee. Mo fai ngia itaa kiaara aataruuvo vaikiainnaata ngia aaniira ngiingiiki kiisa tomeda vaiyauvaara hama aikiooma iyauvaara tida safuukiaannee? Fai ngia aikiooma safuukiaaravaivee.

³ Hama ngia aa kua aavaa rikiaannee? Vara vaa ngia rikiaannee? Fai yapooma ta ausa hanigieeraiyaano aangeraiyki kua pinaivaa yapaaravee. Mo fai ngia itaa kiaara aataruuvo vaiki ai ngia ii aataru ivaa yaatarada mmatayaa diaa aataruuyauvaara aikiooma kua pinaivaki iyauvaa safuukiaaravai.

⁴ Fai mmatayaa diaa mminnaiyauvaara kua pinaivo vainai ngia aaniira iyauvaa safuukiaaraivara vaa ausa hanigieeraiyaano homoraayavee kiai yasira kuaarannee?

⁵ Na ngii mmamma maisakiaiveera ii kua ivaa kiaunoo. Ngia vaa ausa hanigieeraiya ngii-ikidiri vaidi voovoono ari seena vaidiivaaki kua pinaivaa yapa kiaivaa ngiikidiri kua safuunara vaidi tinni ruaivo variinnee? Mo na yaata utu-auko ivo varinoo.

⁶ Ngia hama innasi kuaavai. Vaa ausa hanigieera vaidi voovoono ari seena ausa hanigieera vaidiivaaki kua pinaivaa yapa kioo ivaa safuunaraivaara vaidi hama ausa hanigieeraiya nuunaivaki kuaivai.

⁷ Ngiingiiiki ngiingiiiki ngia kua pinaivaa yapa ivo inna ngia ivaara haruruaavai. Vaa ausa hanigieera vaidi voovoono fai ari seena vaa ausa hanigiaivaara maisa mmooriivaa iinno inna mminnaiyauvaa mmuara varano too hama sai in-nara maisa mmooriivaa iirainno kati varii aataru-uvoono kua pinaivaa innaki yapai aataruuvaa yaataraanaravai.

⁸ Hama ngia itaama variraida ngiengieenoo ngi-ingiiiki ngiingiiiki maisa mmooriivaa iida ngi-ingiiiki ngiingiiiki mmuara vareera aataruuvaa iikiaavai. Ngia ngii seena vaa ausa hanigiaiyyara itaama iikiaavai.

⁹ Vaa ngia rikiaannee? Vo vara hama ngia rikiaannee? Mminnamminnaa maisaivaa vareeraiya Anutuugo gioonna kiaapuuyara diravaki hama kuaaravai. Ngiengie variaara aataruuyauvaara yaata utida sa fanniima variatee. Kiaatanna ngiaammuauya sabi heera aataruuvaa iiraiyaatama unnakua anutuuyau-vaara ausa mmuduuya mmiraiyaatama nnaata vaatiiya sabi mmuara heeraiyaatama sabi vaidiiya ngiari seena vaidiiya tasipaani sabi

gioonnaiya ngiari seena gioonnaiya tasipeera aataruuvaa iiraiyaatama Anutuuoqo gioonna kiaapuuyara diraiivaki fai hama yopeema kuaaravai.

¹⁰ Mmuara vareeraiyaatama ngiari seenaiya mminnaiyauvaa teekio iya varaata varaatairaiyaatama kapikarai nnooriivaa nneeda kumimakairaiyaatama ngiari seenaiyara maisa kua maisa kua tiraiyaatama mmuara varaara iida varida vaidiia ruputiraiyaatama Anutuuoqo gioonna kiaapuuyara diraiivaki fai hama yopeema kuaaravai.

¹¹ Ngia tauraa itaama uu gioonna kiaapu vooya varirayavee. Ngia itaama tauraa varuduu Anutuuoqono ngii mminnamminnaa maisaiyauvaa ruga kioodoo ngia inna gioonna kiaapu tuanaaya yoketaama varida Udaanga Yisuu Kirisiiva putu-uvaaraata ti Anutuuoqo ari Mmannasaivaa ngii mmuuvaaaraatama ngia Anutuuoqaa avuuvau sa-fuuma variravaivee.

Ngiiingii mmammaiyauvaa Anutuuoqaa mmida yoketaama variatee

¹² Gioonna kiaapu voovoono tinara: Mmuakiaa aataruvai ni iikiataivaa fai na aikiooma iinaravaivee, tinaravai. Inna aikioovai. A iinaraivo vaikioonno fai hama mmuakiaa aataruuyauvunudiri yoketaama varira aataruuyauvo vooyakiaatama vainaravai. Fai na tinara: Mmuakiaa aataruvai ni iikiataivaa fai na aikiooma iinaravaivee, kiaa kiee vo aataru voovai iina hama na ee-oo tino hama ii aataru ivoono ni puaisa utinai na ivaara nnaasu yaata utuee iinaravai. Fai na pikiaanaravai.

13 Fai gioonna kiaapu voovoono tinara: Yeennaivo ausaivaa mmaraavai. Ausaivo yeennaivaa mmaraavaivee, tinaravai. Inna aikioovai. Fai Anutuugoono tinai taaravaitana taikaaravai. Hama ivo gioonna kiaapuuya mmammaiyauvaa sabi haateeraivaara iiravai. Udaanga Yisuu Kirisiinnani iiravai. Udaanga Yisuu Kirisiiva vaidiiyaki varinaraivaara iiravai.

14 Anutuugo tuduu Yisuuva putuuvakidiri diteeravai. Fai ivo ari yaagueeqaivaadiri tiita tinai teeda ta putuaunnaivakidiri teeta kava diitaaravai.

15 Hama ngia aa kua aavaa rikiaannee? Vara vaa ngia rikiaannee? Yisuu Kirisiiva ngiiki variivaara ngii mmammaiyauvo inna yuku yaaku mmammayauvai vaivai. Yisuu Kirisiinna mmamma vareera vaidiia ngia inna mmammaivaa varada sabi heera gioonnaivaa tasipama varida inna mmiaarannee? Fai hama yopeema ngia itaama iikiaravee.

16 Anutuugaa kua fafaaraivo vainno tinoo: Nnaata vaatiivaitana mmuaakaraivaitana variaano, tiivai. Ivaara hama ngia rikiaannee? Vaidi voovoono ari mmammaivaa varoo oro sabi heera gioonnaivaa tasipama varioo inna mmi kioo mmuaakarai mmammavaitana variaano.

17 Vaidi voovoono Yisuunna tasipama variivaara Yisuunna Mmannasaivoono innaki variivaara mmannasaivaitana mmuaakaraivaitana variaano.

18 Sabi heera aataruuvaa mmooka hanigia mmida sa iikiatee. Mmuakiaa mminnamminnaa maisa iira aataruuyauvaa vaidiivo iikio inna mmammaivaa mmaanai vaikio hama inna

mmammaivo maisaivai. Vaidiivo sabi heera aataruuvaa iinno mminnamminnaa maisaivaa varaivo inna ari mmammaivaa iikio maisaivai.

¹⁹ Hama ngia rikiaannee? Anutuugoono Mmannasa Yoketaivaa i mmikio i aakiaivo nuunaira nnau yoketaivaa roosiivaki hara kioo varinoo. Hama a ainikuavee. E Anutuugaanikuavee.

²⁰ Anutuugo ariinoo pinaa irisaivaadiri kioo i yookaama kieeravai. Ivaara ai mmammaivaara tuqinnano inna nnutuuvo ngiau aapu yoketaavai vakiaivee.

7

Pauruuso nnaata vaati vareera aataruuvaa tiravai

¹ Ngia yanaivau fafaara reeda kua vooyauvaara ni yaparakiaiyauvaa na ngii giaa ngii minai ngia rikiaatee. Hama vaidi voovono gioonnaivaa va-reerainno kati hara kioo varira aataruuvo inna yoketaavai.

² Sabi heera aataruuvo ngiisi vaivaara ngia vaidiia mmuaavai mmuaavai ngii nnaataiya safuuma varaatee. Ngia gioonnaiyaata mmuaikaraama ngii vaatiya safuuma varaatee.

³ Vaidiivo ari nnaataivaa tasipaanara iino sa nnaataivo ooqoo kiaivee. Gioonnaivo ari vaatiivaa tasipaanara iino sa vaatiivo ooqoo kiaivee. Fai ivaitana itaama varida hama voovaara voovaara yaata utiraida yoketaama variaaravai.

⁴ Gioonnaivo hama ari mmammaivaa ariinoo haitatuuvai. Ari vaatiivootama ivaara haitatuuvai. Mmuaikaraama vaidiivo hama

ariinoo ari mmammaivaara haitatuuvai. Ari nnaataivootama ivaara haitatuuvai.

⁵ Sa ngia nnaata vaatiiya ngiingiiyara ngiingiiyara ooqoo kiatee. Mmuaa aataruvaara nnaasu ngiingii tasipeeraivaara ooqoo kiatee. Yaaku varaaraivaara nnaasu mmuaanaa tauraa kua kiasa teeraida kiisa suai yaaku varaaraivaara varida ngiingii tasipeeraivaara ooqoo kiatee. Kiisama itaama varida ngiingii tasipeeraivaa kava iikiatee. Ngiingii mmammaivaitanaara ooqoo kiavavaa pikiada Sataango ngii iinno taanaraivaara rikiada harurivoora ngiingii tasipeeraivaa kava iikiatee.

⁶ Hama kua aataru voovoono vainno iikiatee tii kuavai na kiaunoo. Na kati neneenoo yaata utuee inna aikioovaivee tiee itaa kua kiaunoo.

⁷ Na hama nnaata vareera kati variauneema mmuakiaaya itaama variateeraivaara ni yoke-tainoo. Mo Anutuugo gioonna kiaapu vooya tikiai mmuaavai mmuaavai nnaata vaati vareera aataruuvaa varaavai. Ivo vooya tikiai mmuaavai mmuaavai kati varira aataruuvau variaavai.

⁸ Na aa kua aavaa kiatanna ngiaammuuu hama nnaata vaati vareeraiyaraata muaada gionnaiyaraatama tinaravee. Na mmuaavai nenevai variauneema ngieeta itaama mmuaavai mmuaavai hara kiada variaarivo inna yoketaavai.

⁹ Fai hama ngia yopeema ngiingii mmam-maiyauvaara ooqoo tikio ngii yaata ausaiyauvo nnaata vaati vareeraivaara ngii varaatainai inna aikioo varaatee. Nnaata vaati vareera aataru-uvo inna yoketaa aataruvai. Sabi gionnaivoota vaidiiivootama ngiari ta ngiari taavo iya varaatai aataruuvo inna hama yoketai aataruvai.

¹⁰ Gioonna kiaapu vaa nnaata vaati vareeraiyara na yaagueegama aa kua aavaa tinai rikiaatee. Hama neneenoo tinaravee. Ti Udaanga Yisuu Kirisiivaano tii kuavai na tinaravee. Vaa vaati vareera gioonnaivo sa ari vaatiivaa pikiaivee.

¹¹ Mo ivo inna pikioo aritanna nnaasu safuma variaivee. Hama ivo aritanna inna variatano kava ari vaatiivaasi vioo inna tasipama mmuaavau yoketaama variaivee. Vaidiivo sa ari nnaataivaa ooqoo tioo titano too kuaivee.

¹² Na homoraa vooyara ataa kua tinaravee. Hama ti Udaanga Yisuu Kirisiivaano ni giaa ni miivaa tinaravee. Na neneenoo yaata utuee tinaravee. Vaidi voovoono vaa ausa hanigiaivo ari nnaataivo hama ausa hanigieerainno kati variivo inna tinoo: Inna aikioo, na i tasipama varinaravee, tiivaa sa ivaara ooqoo tioo titano too kuaivee.

¹³ Gioonna voovoono vaa ausa hanigiaivo ari vaatiivo hama ausa hanigieerainno kati variivo inna tinoo: Inna aikioo, na i tasipama varinaravee, tiivaa sa ivaara ooqoo tioo titano too kuaivee.

¹⁴ Vaatiivo hama ausa hanigiaivo ari nnaataivo vaa ausa hanigiaivaa tasipama mmuaavau yokeetaama variaivaara Anutuuqo vaidiivaa too innara inna aikioovaivee tiivai. Nnaataivo hama ausa hanigiaivo ari vaatiivo vaa ausa hanigiaivaa tasipama mmuaavau yoketaama variaivaara Anutuuqo gioonnaivaa too innara inna aikioovaivee tiivai. Fai hama itaikiai iya nnaakaraiya gioonna kiaapu kumimakaiya nnaakaraiya roosiima variavaravai. Vaa itaama vaivaara iya nnaakaraiya Anutuuqo too tinara: Inna aikioovaivee, tinara-

vai.

¹⁵ Mo vaatiivo hama ausa hanigieera kati variivo ari nnaataivo vaa ausa hanigiaivaa pikiaanaree tioo inna aikioo pikino kuaivee. Mo nnaataivo hama ausa hanigieera kati variivo ari vaatiivo vaa ausa hanigiaivaa pikiaanaree tioo inna aikioo pikino kuaivee. Vaa ausa hanigieera gioonna kiaapu itaakiaiya sa puaisa utuatee. Kii inna aikioo ngiari kuatee. Sa buaaru tiraida ausa nuufa tasi-pama yoketaama variateeraivaara Anutuuoqo ngii maavee tiivai. Ivaara itaakiaiya kii inna aikioo ngiari kuatee.

¹⁶ Hama ngia teeda rikiaavai. Fai a gioonnaivo ai vaatiivaa tuqinnama haitatuuno ivo ari ausaivaa hanigiano Anutuuoqo inna vitoo yoketaivau yapaanarannee? Vara hama itaama iinaranee? Fai a vaidiivo ai nnaataivaa tuqinnama haitatuuno ivo ari ausaivaa hanigiano Anutuuoqo inna vitoo yoketaivau yapaanarannee? Vara hama itaama iinaranee?

Anutuuoqo ngiiyara maavee tii suaivaki ngien-gie

variaivau nnaasu variatee

¹⁷ Vaa na tauraa kiau kua voovaata kiaunoo. Gioonna kiaapu voovoono Anutuuoqo inna mmii mmooriivaa ivo iinno variivo Anutuuoqo inna maavee tii suaivaki iinno nnaasu variaivee. Gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiya ngiari nuuna mmuakiaayauvaki variyaiyara na ii aataru ivaa itaama yapauvai.

¹⁸ Vaidi voovoono vaa ari mmammaivaa hatokoovo Anutuuoqo inna maavee tii suaivaki sa ivaa puruuvaa rugaanara iikiaivee. Vaidi

voovono hama ari mmammaivaa hatokaivo Anutuugo inna maavee tii suaivaki sa ivo ee-oo tinai iya inna mmammaivaa hatokaatee.

¹⁹ Mmamma hatokeeraivoota hama mmamma hatokeeraivootama mmanna aataru kuminaavai-tana vaivai. Anutuugo tuu kuaivaa arinaima riki-ada iikiaivo inna aataru tuanaavai.

²⁰ Gioonna kiaapu voovono ari hara kioo varii aataruuvau Anutuugo inna maavee tii suaivaki ivau nnaasu variaivee.

²¹ Anutuugo inna maavee tii suaivaki sikaunnaadiri yookaama kioo vitai vaidivai a varian-naikua sa ee variannaivaara pinaama yaata utu-anee. A mmoori vareera aataruuvau varino fai i haitatuuraivo a mmamma dummukiara kati vira aataruuvau ee-oo tioo i titanai rikiee ivau-giataama kuane.

²² Sikaunnaadiri yookaama kioo viteera vaidi-ivaa ti Udaanga Yisuu Kirisiiva inna maavee tii suaivaki ivo mmamma dummukiara Yisuu Kirisi-inna aataruuvau kati nuaivai. Ivaa roosiima vaidi voovono mmamma dummukiara kati ari nuaivaa ti Udaanga Yisuu Kirisiiva inna maavee tii suaivaki ivo Yisuu Kirisiinna mmoori vareera vaidivai varivai.

²³ Anutuugo vaa ngiiyara pinaa irisaivaadiri kioo ngii yookaama kieeravai. Ivaara sa vaidi mmatayaa diaa vooyasi vikiai iya ngii puaisa utikiai ngia Anutuugaa aataruuvaa pikiaatee.

²⁴ Ni seenayaso, ivaara Anutuugo mmuaavai mmuaavai ngii maavee tii suaivaki ngii mmii aataruuyauvunu nnaasu varida inna tasipama variatee.

Pauruuso hama nnaata vaati vareeraiyara tira-vai

²⁵ Kiaatanna ngiaammuau hama nnaata vaati vareeraiyara na aa kua aavaa ataa kua tinaravee. Hama ti Udaanga Yisuu Kirisiivaano ni giaa ni mi kuavai na tinaravee. Na neneeno na yaata utuee tinaravee. Anutuugo niyara boo tiivaara na ivaara tinai ngia aikiooma rikiada ivaara kutaavaivee kiatee.

²⁶ Pinaa mmuaararaiivo vaa tiisi nniivaara ngiengie variaivaugiataama nnaasu varia-
teeraivaara na yaata utuauko inna yoketaavai.

²⁷ Vaa a nnaata varaannanee? Inna aikioo, sa iva a titano kuaiveeraivaara yaata utuanee. Hama a nnaata varaannanee? Inna aikioo, sa nnaata varaanaraiivaara buaakianee.

²⁸ Fai a nnaataivaa varee hama mminnamminnaa maisaivaa varaanaravai. Fai kiaatanna voovoona vaatiivaa varoo hama mminnamminnaa maisaivaa varaanaravai. Nnaata vaati vareeraiyasi fai mmatayaa diaa mmoori vareera mmuaararaiyauvo iyasi nninaravai. Ii mmuaararaiyauvo ngiisi nnino ngii ausaiyauvo mmuaarareenoora ivaaraina na ngii giaa ngii miaunoo.

²⁹ Ni seenayaso, na itaa kiau kua iva a oyaivo ataama vainoo. Ta mmatayaa variaunna suaivo vaa paannainoo. Aa suai aavakidiri vaidi vaa nnaata varaiya vaidi hama nnaata vareeraiya roosiima variatee.

³⁰ Gioonna kiaapu ausa mmuaararaiivaa varaiya gioonna kiaapu hama ausa mmuaara-reeraiya roosiima variatee. Gioonna kiaapu sirigaida variaya gioonna kiaapu hama sirigaida variraiya roosiima variatee. Gioonna kiaapuuya mminnamminnaiyauvaara sikaunnaadiri

yookaida vareeraiya gioonna kiaapu hama mminnamminnaataiya roosiima variatee.

³¹ Gioonna kiaapuuya mmatayaa diaa aataruuyauvaa iiraiya inna aikioovai iyauvaa iida sa iyauvaa puaisakama utu kiada variatee. Aa ta variaunna mmata aavo taikaanara iinno variivaara sa mmatayaa diaa mminnaiyauvaa iira aataruuyauvaa puaisakama utu kiada variatee.

³² Ngia mmatayaa variraivaara sa pinaama yaata utuateeraivaara na rikiauko ni yoketaano. Vaidi hama nnaata vareeraivo ti Udaanga Yisuu Kirisiinna mmooriivaara nnaasu yaata utivai. Ivo itaama iino too Yisuu Kirisiiva innara yoketaaki-aiweeraivaara ivo itaama iivai.

³³ Vaidi vaa nnaata vareeraivo mmatayaa diaa mminnaiyauvaara yaata utino too ari nnaataivo inna too innara yoketaakiaiveeraivaara iivai.

³⁴ Ivo itaama iivo taara ausa varoo taara aataruuvaitana inna iikiataikio iivai. Gioonna kiatanna hama vaati varai voovoono ti Udaanga Yisuu Kirisiinna mmooriivaara nnaasu yaata utivai. Ari mmammaivaata ari mmannasaivaatama Anutu-uqaa mmioo yoketaama varinaraivaara itaama iivai. Gioonna vaa vaati varaivoono mmatayaa diaa mminnaiyauvaara yaata utino ari vaatiivo inna too innara yoketaakiaiveeraivaara iivai.

³⁵ Na ii kua ivaa ngiiyaroo tiee itaa kua ki-aunoo. Hama ngia iikiaa aataruuyauvaa na atau rinaraina itaa kua kiaunoo. Ngia safuuma yoke-taama varida ngiingii ausa mmamma mmuyai mmuakiaayauvai ti Udaanga Yisuu Kirisiinna mmida inna mmooriivaa varaateeraivaaraina na ngiiyaroo tiee itaa kua kiaunoo.

³⁶ Ngiaammuaui voovoono kiaatanna voovaara kua kiaa yeena rau kiaivaara koonnama yaata utuoo iinno hama ari mmammaivaara tuqin-nama haitatuurama kioo muaraagainno varaanaraivaara yaata utuoo inna aikioo safuuma inna varaivee. Ivo itaama iinno fai hama mminnam-minnaa maisaivaa varaanaravai.

³⁷ Fai ngiaammuaui voovoono kiaatanna voovaara kua kiaa yeena rau kiaivaara yaagueeqama varioo ari yaataivaadiri yaata utino too hama inna nnaata vaati vareera aataruuvaa inna varaataino ari mmammaivaara tuqinnama haitatuuma too hama inna varaivo inna yoketaavai.

³⁸ Ngiaammuaui ari kua kiaa kua kuaatannaivaava varaivo inna yoketaavai. Ngiaammuaui hama inna vareerama kioo kati variivo inna yoke-taa tuanaa ari vookaraivai.

³⁹ Gioonna vaa vaati vareeraivo ari vaatiivo mmatayaa hara kioo varii suaivaki inna tasipama nnaasu hara kioo variaivee. Ari vaatiivo putino kava vaati inna varaataino inna aikioo varaivee. Ivo itaama inna iikiataino ausa hanigieera vaidi-ivaa nnaasu varaivee.

⁴⁰ Mo na neneenoo vo kuavai yaata utuee tinaravee. Fai ivo mmannammanna muaadavai kati hara kioo varino fai inna sirigairaiivo yaatarano yoketaama varinaravai. Na yaata utuauko Anutuuga Mmannaivaivo niiki varikiaia na ii kua ivaa itaa kua kiaunoo.

8

Pauruusoono unnakua anutuuyauvaara fayavaa nneeraivaara tiravai

¹ Na vo kuavai tinaravee. Unnakua anutuuyauvaara fayaiavaa ruputuaivaara na kooyaa ngii giaa ngii minaravee. Gioonna kiaapuuya kiaanoo: Ta mmuakiaaya tinni yoketaivaa varaunnavavee, kiaivo inna kua kutaavai. Ii tinni yoketaa ivaa varaivoono ariiyara mannaka tinaree kiaa kioo varaivai. Mo ta titiyara titiyara mmuduuya rida varia rada vidada fai yaagueeqama variaaravai.

² Gioonna kiaapu voovoono ariiyara yaata utuoo tinara: Vaa na aikiooma tee rikiauvavee, tiivo hama kutaa tuqinnama eeyaavai too rikiaivai.

³ Gioonna kiaapu voovoono Anutuugaara mmuduuya ruaivaa vaa Anutuugo inna too rikiaivai.

⁴ Ivaaraida unnakua anutuuyauvaara fayaiavaa ruputu kiada nnaivaara na ataa kua tinaravee. Vaa ta rikiaunnava. Iya ngiari yaakuuyauvakidiri unnakua anutuuyauvaa hatata hara kiaiayauvo inna hama kutaa iyauvaa variraiyauvootaivaivee. Mmanna mmannammannaayauvavee. Vaa ta rikiaunnava. Hama kaayau anutuuyauvo variaavai. Mmuaa Anutuugo nnaasu hara kioo varivai.

⁵ Kaayau unnakua anutuuyauvo ngiau aapuvakiaata mmataivaunnaatama vaiyauvaara gioonna kiaapuuya kiaanoo: Ti anutuuyavee, kiaa kiada kiaanoo: Ti udaangaiyauvovee, kiaavai.

⁶ Iya itaa kua kiaaniaata teenoo vaa ta rikiaunnava. Ti Napoova Anutuugo mmuaa tuaavai hara kioo varinoo. Innasidiri mmuakiaa mminnaayauvai vaiki ai ta innaniya nnaasu hara kiada variaunnaano. Ti Udaanga Yisuu Kirisiiva

mmuaa tuanaavai hara kioo varinoo. Anutuugo inna tuduu rikioo ivo mmuakiaa mminnaayauvai iima taika kieeravai. Ivo ti tasipama variivaara ta hara kiada variaunnaanoo.

⁷ Hama mmuakiaaya ii kua ivaa arinaima riki-aavai. Vooyaano tauraa unnakua anutuuyauvaara fayaiyauvaa ruputu nneeda varia rada nnidada aanna makee vaa ausa hanigia kiada varida ivaa nneeda mmannammanna yaata utida kiaanoo: Ta nneeda mminnamminnaa maisaivaa vaa varaunnavavee, kiaa kiada muaraagama variaavai.

⁸ Yeenna fayai nneeraivaara ngiariiyara ooqoo kiaiara hama iyara Anutuugo maisayavee ti-ivai. Yeenna fayai nnaiyara hama ivo iyara yoke-taayavee tiivai. Mo ta yeenna fayaiavaa nnaunna aataru ivaara hama ta Anutuugaa vainiivau variaunnavai.

⁹ Ivaara vaa ngia yaagueeqama variaiya aikiooma ta nnaaravee kiaiya nnaani ngii seenaiya muaraagaida harurivoora ngia iikiaa aataruuyauvaa tuqinnama haitatuukiatee.

¹⁰ Anutuugo fayai nneeraivaara hama ooqoo tiraivaa arinaima rikiaannaikuaano a unnakua anutuuvaa hatatau yapa kiaa nnauvaki viee fayaiavaa nneeno too i seena voovoono taara yaata utiraivoono i too ivaara tinara: Neeta nnaanaravee, kiaa yaata utivai. Ivo hama tuqinnama too rikiaivaara fayaiavaa nnoo mminnamminnaa maisaivaa varaivainnee?

¹¹ A vaidi vaa arinaima rikiaannaikuaano itaama inna vitaakiannaivaara i seena taara yaata utiraivoono haruruoo pinaama koonnama varivai. Yisuu Kirisiiva ii vaidi ivaa vitoo

yoketaivau yapaanaraivaara putiravai.

¹² Taara yaata utira vaidiivaara a itaama koonnama iinna mminnamminnaa maisaivaa varaananeema a Yisuu Kirisiinnaraatama koonnama iinna mminnamminnaa maisaivaa varaannavai.

¹³ Itaama vainai fai na yeenna fayaiavaa nneeno ni seena vaa ausa hanigieeraivo ivaara harurinaifai na hama kava fayaiavaa nnaanaravai. Ivo ni taa roo niiyaadiri haruruo mminnamminnaa maisaivaa vareenoora na hama kava nnaanaravai.

9

Kua varoo nuaira vaidiivaa mmooriivovee

¹ Hama aataru voovoona ni puaisa utivaivee. Na kua varee nuaira vaidi aposoroovai variauvaivee. Ti Udaanga Yisuu Kirisiinna na tauvaivee. Ti Udaanga Yisuu Kirisiinna kuaivaa na ngii giaa ngii miaaduu ngia ivaara kutaavaivee tiravai.

² Gioonna kiaapu vooyaano niyara kiaanoo: Hama aposoroovaivee, kiaanataa ngieenoo kiaanoo: Kutaa aposoroo vaidivaivee, kiaavai. Ngiengieenoo ti Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kua kiada yoketaama variaivaara na aposoroo vaidivai variauvo kooyaa vainoo.

³ Gioonna kiaapu vooyaano kua pinaivaki ni yapa kikiai rikiee na ataa kua iya tinaravai.

⁴ Ta Anutuugaa mmooriivaa ngiini iikiaunaivaara ngia kati yeenna nnooriivaa ti mmiaraivo inna aikioovai.

⁵ Ti seena aposoroo vaidiiaatama ti Udaanga Yisuu Kirisiinna kataidoota Petoroosootama ngiari nnaataiyaatama vitada nuaida varida Anutuugaa mmooriivaa iikiaavai. Mo tee mo?

Kutaa ti iikiatainai inna aikioovai fai ta itaama iikiaaravai.

⁶ Anutuugaa mmoori vareeraiya ngia kati yeennaiyauvaa iya mmiaavai. Mo ta Panapaasooy-aano nnaasu titi variraivaara titi yaakukidiri mmooriivaa varaunnava. Inna yoketaavainnee?

⁷ Dee rapira vaidivoono rapira mmooriivaara ari sikauvaadiri yookama kioo ivaa varaannanee? Dee vaidivoono yeenna hau utiivoono hama yeenna kaanaivaa nnaanarannee? Dee vaidivoono puara burimakauvaara haitatuuraivo hama ari puara burimakauvaa nnaamma suuyaivaa nnaanarannee? Iya ngiari mmooriyauvaara irisaiyauvaa fai aikiooma varaaravai.

⁸ Hama na vaidiiya yaata utiraivaugiataama yaata utuee itaama ngii giaa ngii miaunoo. Anutuugaa mmaanna tuu kuaivoota na ngii giaa ngii miao kuaivootama mmuaa karai kuavai.

⁹ Anutuugaa mmaanna tuu kuaivaa Musiinna kiaa mmuu kua voovai vainno tinoo: Puara burimakauvo yeenna vuitaiyauvaa mmataivau hatoka kiaavo vaiyauvaa yukuaadiri raa raudodoono too uruuyauvo rusitioo mmataivau vaino too nneenai sa inna avaivau yeena rammuanee. Pikino nnaivee. Anutuugo Musiinna kiaa mmuduu fafaarama kioo kuaivo itaa kua tiivai. Ivaara yaata utuatee. Anutuugo puara burimakauvaara nnaasu yaata utuoo itaa kua tuunnee?

¹⁰ Vo vara ivo tiyaraata yaata utuoo itaa kua tuunnee? Kutaa ivo tiyaraata yaata utuoo tuduu fafaara reeravai. Vaidi voovoona ari mmooriivaki yeenna hauvaa utuoo tinoo: Fai na aavakidiri yeenna kaanaivaa nnaanaravee, tiivo

fai ariitama inna tasipama mmoori varaivootama kaanaivaa nnaaraivaara mmoori varaavai.

¹¹ Yeenna hauvaa varada utiraivaa roosiima ta Anutuuqaa kuaivaa ngii giaa ngii mida variaunano iiraivo vainoo. Ta itaama ngiiyara iikiaunaivaara ngia irisai yeenna mminnaiyauvaa ti mmiaani ta varaunnaivo inna aikioo yoketaavai.

¹² Ngiari vooyaano ngiisidiri varaivo yoke-taavai vainainnaata ta ngiisidiri varaaraivo inna pinaama yoketaavai.

Ta taaravaitana hama ngia tiyara tuqinnaateeraivaara kua kiaunnaano. Hameetavee. Ta kati varidaataida mmoori yoketaivaa mmannammanna iida variaunnaano. Ngia tiyara ooqoo tida Yisuu Kirisiinna mmayaaya yoketaivaa atau rivoora kii inna aikioo mmuaararai aataruuvo vainainnaata mmoori yoketaivaa mmannammanna iida variaaravee.

¹³ Vaa ngia rikiaavai. Anutuuqaa nnau pinaa nuunairavaki mmoori vareeraiya ivakidiri nnaasu yeennaiyauvaa nnaavai. Anutuuqaani yeena tapiivaki puara sipisiipaiyauvaa ruputu kiada hudeeraiya iyauvaa saiyaavai ngiari nnaavai.

¹⁴ Mmuaikaraama ti Udaanga Yisuu Kirisiiva kua tii aataru voovai ataama vainoo. Mmayaaya yoketaivaa gionna kiaapuuya kiaa mmiraiya irisai iyara tuqinnada yeennaiyauvaa iya mmiatee.

¹⁵ Mo ngia itaama niyara tuqinnaaraivo vaikiainnaata hama na ivaara ngii kiauvasi. Fai yapooma na faannainai ngia niyara tuqinnaaraivaara hama na aa yanaa aavaa ngiini fafaarakiaunoo. Hameetavee. Ni

yeenna rainai na putinara iina fai hama na ngii yeennaiyauvaara ngii yaparainaravai. Na ngii yaparakiautiri. Na nini mmooriivaara aikiooma yoketaavaivee tinara kuaivo hameetairivee.

¹⁶ Na mmayaaya yoketaivaa gioonna kiaapuuya kiasa mmiauvaara na aikiooma niniyara man-naka kiaunnee? Ai hameetavee. Vaa Anutu-uqoono ii mmoori ivaa ni mioo tinoo: Iikiane, tiivaivee. Na mmayaaya yoketaivaa hama gioonna kiaapuuya kiasa mmirama kino fai irisai mmuaararai ari vookaraivo niisi nninaravai.

¹⁷ Fai na neneeno ii mmoori ivaa nini tinni-ivaudiri iina na aikiooma irisai yoketaivaa varaanaravai. Mo na Anutuugaa mmoori vareera vaidi tuanaavoonora tiee Anutuugoono ni giaa ni muuvaugiataama na kati ii mmoori ivaa iikiaunoo.

¹⁸ Ivaara mo na dee irisai yoketaavai varaunnee? Na mmayaaya yoketaivaa gioonna kiaapuuya kiasa mmiauvaara irisaivaa na varaanaraivo vaikiainnaata hama na varauvai. Ni mmoori-ivaa irisaivo ataama vainoo. Na mmayaaya yoke-taivaa gioonna kiaapuuya kati kiasa mmiauko ni yoketaunoo.

¹⁹ Na hama sikaunnaadiri yookaama kioo viteera vaidivai variauko vaidi voovoono ni utivai. Na kati nene yaata utuauvaugiataama nooki-aunoo. Kaayau gioonna kiaapuuya ausa hani-giada yoketaama variateeraivaara na iya sikaunnaadiri yookaama kiada viteera vaidivai roosiima na iyara variaunoo.

²⁰ Yutayaa gioonna kiaapuuya ausa hanigiada safuuma variateeraivaara na iya tasipama mmooriivaa varau suaivaki na iya roosiima hara

kiese variaunoo. Hama na Anutuuqaa mmaanna tuu kuaivaara variauvoono Yutayaa gioonna kiaapuuya ii aataru ivaa iikiaiya ausa hanigiada safuuma variateeraivaara na iya tasipama mmooriivaa varau suaivaki na iya mmaanna tuu kuaivaugiataama iikiaunoo.

²¹ Mmuaikaraama na ngiari voopinnaiya tasi-pama variau suaivaki na iya roosiima hara kiese variaunoo. Iya ausa hanigiada safuuma variateeraivaara na mmaanna tuu aataruuvaa pikiee iya roosiima hara kiese variaunoo. Na itaama vari-
auvo hama na Anutuuqaa aataruuvaa pikiauvai. Vaa na Yisuu Kirisiinna aataruuvau variauvai.

²² Gioonna kiaapu vaa ausa hanigiada muaraagama variyaiya yaagueeqama safuuma variaateeraivaara na iya tasipama variau suaivaki iya variaivaa roosiima na variaunoo. Na itaama variauvaugiataama na variee mmuakiaa gioonna kiaapuuya variaivaa roosiima variaunoo. Ngiari varira mmuakiaa aataru yoketaiyauvaa iya iikiaaneema na iinai rikiada vooyaano ausa hanigiakio Anutuuqo iya vitoo yoketaivau yapaiveeraivaara na itaama iikiauvai.

²³ Gioonna kiaapuuya Yisunna mmayaaya yoketaivaa rikiada safuuma variateeraivaara na ii aataru mmuakiaa iyauvaa itaama iikiauvai. Iyaatama neetama ta sirigaida yoketaama vari-aaraivaara na itaama iikiauvai.

²⁴ Vaa ngia rikiaavai. Vaidiyya isareera aataru-
uvaa iida ngiari yaatara ngiari yaatara kiasa suaivaki mmuakiaaya kuaavo too mmuaavoono seenoo vioo yaatara kioo irisai yoketaivaa kati

varaivai. Ngia irisai yoketaivaa varaaraivaara iya seenada kuaaneema Anutuuga mmooriivaara ngieetama itaama yaagueeqama seenada kuatee.

²⁵ Mmuakiaa vaidi seeneeraiya seenaaraivaara ngiari mmamma mmuyaiyauvaa iida rikiaavo aikiooma vaikiai seenada kuaavai. Iya aikiooma seenada kuaaraivaara iidada irisai yoketaa mauravaa hovekama kiaivaa vara ngiari kieetaiyauvunu yapaaraivaara iikiaavai. Ii maura ivo aki-
airaama aasannainno maisaivaara iya itaama iikiaavai. Mo ta varaara iikiaunnaivo tupatupaa vairaiivaara iikiaunnavai.

²⁶ Ivaara na ni mmooriivaara hama na sabisaabi seenee kuauvai. Na safuuma viee iikiauvai. Vaidiia isareera aataruuvaa iida ngiariiya ngiariiyaa yaaku kagaariaani vooyaano kuminayaa sabisaabi kagaariaavai. Vooyaano safuuma vaidiyaa kagaariaavai. Iya itaama iikiaivaa roosiima na ni mmooriivaara hama na sabisaabi kuminayaa iikiauvai. Na safuuma iikiauvai.

²⁷ Na ni mmammaivo ni iikiataikiainnaata na rikieennaata nini yaatu yaagueeqama kиеe variauvai. Na gioonna kiaapuuya Yisuunna mmayaaya yoketaivaa kiaa mmiauvaatama Anutuugo niitama ni ooqoo tivoora kiaa na ni iiki-
ataikiai rikieennaata nini yaatu yaagueeqama kиеe variauvai.

10

*Sa unnakua anutuuyauvaa ausa mmudu-
uyaiyauvaa mmiatee*

¹ Ni seenayaso, nnaaru ti rubu tabeeya uuyauvaara sa ngii yaataiyauvo taunnu kiaivee.

Iya ngiari kieeta vaidiivaa Musiinna tasipama mmata Iyiipa pikiada vududuu Anutuugoono tuduu yoketaama namaivo iya rummua apu kiooduu vida ngiari nnammutuaiya pikiada aikiooma yoketaama viravai. Iya nnoori sorovuaraa siriivau oro duduu Anutuugo tuduu nnooriivo vioo sai ngioo sauduu tammaivo kuminauduu mmanna nnukavai vauduu ivaugiataa siri sainai yoketaama viravai.

² Namaivo iya rummua apuu suaivakiaata nnoori tammaivau vuu suaivakiaatama nnoori vareeraivaa roosiima vida Musiinna mmemmaaki vida inna kuaiavaa rikieeravai.

³ Rikiada iya mmuakiaaya Anutuugo ngiau aapuuvakidiri kiooduu tuu yeennaivaa nneeravai.

⁴ Nneeda mmuaa nnoorivai Anutuugoono tuduu sikau aataruuvakidiri tuuvaa nneeravai. Ii sikau ivaa roosiima Yisuu Kirisiiva ngiau aapuuvakidiri tuuvo iya tasipama nuairavai.

⁵ Anutuugo itaama iyara tuqinnooduu rikiada teedaata kaayau vooya hama innara sai tuqinnooduu hama Anutuugo iyara yoketairavai. Hama ivo iyara yoketauduu rikiada iya mmanna gaanga yoosinnaivaki nuaidada putiravai.

⁶ Maisa aataruuyauvaa iya iikiatauyauvaa roosiima sa maisa aataruuyauvaa teetama ti iikiataakiaiveeraivaara Anutuugo iya uu mmooriivaudiri mmataama kioo ti kiaa ti mmiravai.

⁷ Vooyaano unnakua anutuuyauvaa ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa mmuuvaa roosiima sa ngieeta ngiingii ausa mmuduuyaiyauvaa iyauvaa mmiatee. Unnakua anutuuyauvaa ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa mmuuyara Anutuugaa

kua fafaaraivo vainno ataa kua tinoo: Gioonna kiaapuuya varida yeenna nneeda nnoori nneeda diitada kuaru raavaivee, tiivai.

⁸ Vooyaano sabi heera aataruuvaa uuvaa roosi-ima hama teeta itaama iikiaaravee. Iya itaama uuvaa irisaivaa gioonna kiaapu kaayakaayau (23,000) mmuaa suaivaki putiravai.

⁹ Vooyaano Udaanga Anutuuqaa iida taaree kiaa uuvaa roosiima hama teeta itaama iikiaaravee. Iya itaama uuvaa irisaivaa yapaiyauvo iya gutuduu putiravai.

¹⁰ Vooyaano Anutuuqaa nunuraanurai tuuvaa roosiima sa ngieeta itaama iikiatee. Anutuuqaa aangeraa voovono vaidiia ruputikiai putira aangeraiyono iya nunuraanurai tuuvaara iya rputuduu putiravai.

¹¹ Iya itaama uu aataru iyauvaa vooya teeda arinaima rikiaateeraivaara vairavai. Tiita ti ooqoo kiaaraivaara vaidi vooya iya uu aataruuyauvaara fafaara reeravai. Anna makee ta variaunna suai aavaki ngiau mmataivo taikaanara suaivo vainima nniivaara ta ii kua ivaa rikiaunnvai.

¹² Ivaara gioonna kiaapu voovono ariiyara yaata utuoo tinara: Na yaagueeqama yoketaama variaunoo, tiivo ari variraivaara tuqinnama haitatuukiaivee. Iinno harurinarainnoo.

¹³ Mmuakiaa iinno taanaraiyauvo vaa ngiisi nniiyauvo mmuakiaa gioonna kiaapuuyasi mmuaakaraivai ngioo iivai. Anutuuqo kua kutaivaa tiraivono hama ngii pikieerainno ngii tasipano rikioo ngii iinno taanaraivo ngiisi nniinai rikiada ngia yaagueeqama varikio rikioo hama ngii yaataraanaravai. Ngii iinno taanara suaivaki fai Anutuuqoono yaagueeqaivaa

aikiooma ngii mino ngii iinno taanaraivo nni-nai rikiadaata pikiada Anutuuoqo kooyaa ngii vi-tainara aataruuvau kuaaravai.

¹⁴ Ni seena na ngiiyara mmuduuya ruauyaso, ivaara ngia unnakua anutuuyauvaara ausa mmuduuya mmira aataruuvaa pikiaatee.

¹⁵ Ngia yaata tinni yoketaa utiraiyavee kiaina na ngiita kua kiaunoo. Na kiau kuaivaara ngien-gieenoo yaata utida rikiaatee.

¹⁶ Yisuu Kirisiiva ti mminnamminnaa maisaivaara kati putuuvaara ta yaata utuaunna suaivaki ta vuaina suuyaivaa varada nneeda ivaara ta Anutuuoqaata kua yoketaivaa tida yaata utida kiaunnao: Tiiyara Yisuu Kirisiinna kiauvo tuuvaara ta inna tasipama variaunnao, kiaunnava. Ta yeenna bereetaivaa varada nneeda yaata utida kiaunnao: Tiiyara Yisuu Kirisiinna mmammaivo nniitaroovaara ta inna tasipama variaunnao, kiaunnava.

¹⁷ Ta mmuaa yeenna bereetaivo vaivaa varada nnaunnaivaara ta kaayauyaano mmuaa ausa mmuaa tinnivai varaunnayaida variaunnao.

¹⁸ Ngia Isarairaa gioonna kiaapuuyara yaata utuatee. Anutuuoqaani yeena tapiivaki fayaiyau-vaa yapa kiada nneeraiya ngiari ausa mmudu-uyaiyauvaa Anutuuoqaa mmiaavai.

¹⁹ Na itaa kiau kua oyaivo ataama vainoo. Un-nakua anutuuyauvo hama kutaa mminnaayau-vaivee. Unnakua anutuuyauvaani yapa kieera yeenna fayaiyauvo mmanna yeenna fayaiyau-vaivee.

²⁰ Ngiari voopinnaiya ngiari yeenna tapiivaki yapa kieera yeenna fayaiyauvaa hama Anutu-

uqaani yapaavai. Mmagia maisaiyani yapaavai. Ngia ngiingii ausa mmuduuyaiyauvaa mmagia maisaiya mmivoo kiaina na ngiiyara yaata utu-aunoo.

²¹ Ngia Udaanga Yisuu Kirisiinnara yaata utida innara vuaina suuyaivaa nneeda mmagia maisaiyaraatama yaata utida nnooriivaa nnaivo inna konnaivai. Ngia Udaanga Yisuu Kirisiinnara yaata utida innara yeenna bereetaivaa nneeda mmagia maisaiyaraatama yaata utida yeennaivaa nnaivo inna konnaivai.

²² Fai ta itaama iikio ti Udaanga Anutuugo tiiyara inna nnannataanaravaaraata ta itaama iikiaarannee? Ta yaata utida kiaunnaanoo: Ta yaagueeqama varida inna yaataraunnavaivee, ki-aunnaanee? Hama yopeemavee.

²³ Gioonna kiaapu vooya kiaanoo: Mmuakiaa aataruvai ti iikiataivaa fai ta aikiooma iikiaravaivee, kiaavai. Inna aikioovai. Ngia iikiaaraivo vaikioonno fai hama mmuakiaa aataruuyavunudiri yoketaama varira aataruuyauvo vooyakiaatama vainaravai. Ngia kiaanoo: Mmuakiaa aataruvai ti iikiataivaa fai ta aikiooma iikiaravaivee, kiaiya hama ngii seenaiyara yaata utiraida iikiai fai hama iya yaagueeqama varia rada vidada safuuma variaaravai.

²⁴ Sa gioonna kiaapu voovoono ariiyara yaata utuoo iikiaivee. Ari seenaiyaraatama yaata utuoo iikiaivee.

²⁵ Fayai yapeera nnauvakidiri fayaiivaa yookaama kiada varada kati sabi nnaatee. Sa pinaama yaata utida ivaara unnakua anutuuyara

iikiaa fayaiவைவீ கியா வோ கியா வோ கியா திடா யாரா யாராகியீதீ.

²⁶ Ivaara Anutuugaa kua fafaaraivo vainno tinoo: Mmataivoota mmuakiaa mminnaayauvai mmata aavau vaiyauvootama Udaanga Anutuugaa mminnaayauvai nnaasu vaiவைவீ, திவா.

²⁷ Fai hama ausa hanigieera gioonna kiaapu voovoona ngii tinara: Numa ni tasipama yeenna nnaatee, tinai rikiakio ngii kuatainai vida teekio ariinoo yaakuyaa ngii mii yeenna fayaiyauvaa nnaatee. Sa pinaama yaata utida ivaara vo kua vo kua tida inna yaparaida kiatee: Deevakidiri aayauvaa varaannavainnee? kiatee.

²⁸ Fai vaidi voovoona ngii giaa ngii mioo tinara: Ai mo vaa ii fayai ivaa unnakua anutuuyauvaara yapa kiyaa fayaiவைவீ, tinai rikiada sa nnaatee. Ngii giaa ngii mii vaidiivo koonnama yaata utivoora kiyaa yaata utida innaroo tida sa nnaatee.

²⁹ Ngia nnaaraivo inna aikioo vaikioonno itaa kua tii vaidiivaaroo tida sa nnaatee.

Mo gioonna kiaapu voovoona tinoo: Yo, inna aikioo na nnaanavee. Aaniira vaidi voovoona na yaata utuee nnaanaree kiauvaara ni oooqo tiinnee?

³⁰ Na yeenna fayaiவாரா Anutuugaata kua yoke-taivaa kiyaa kiee nnauvai. Mo aaniira vaidi voovoona na Anutuugaata kua yoketaivaa kiyaa kiee nnau yeenna fayaiவாரா ni oooqo tiinnee? திவா.

³¹ Vara ngia yeenna fayaiவா nneedanee? Vara ngia nnooriiவா nneedanee? Vara ngia data-dataama varidannee? Ngia itaama iikiaivo inna

ngia Anutuuqaara iikio inna nnutuuvo ngiau aapu kuaivee.

³² Ngia varida vo aataru mmoori voovai iikiai teeda Yutayaiyaata ngiari voopinnaiyaatama Anutuuqaa gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiyaatama ivaudiri harurivoora tida ngia Anutuuqaara nnaasu varida aataru mmooriivaa iikio inna nnutuuvo ngiau aapu kuaivee.

³³ Na itaama iinaree kiaa iikiauvaugiataama iikiatee. Hama na yoketaama varinaraivaara niniyara itaama iikiau vai. Mmuakiaa gioonna kiaapuuya na iikiau aataru mmooriivaa arinaima teeda yoketaama variateeraivaara na iyara yaata utuee iikiau vai. Anutuuqo iya vitoo yoketaivau yapaanaraivaara na iyara yaata utuee iikiau vai.

11

¹ Yisuu Kirisiiva varuuvaugiataama na vari-auneema ngieeta na variauvaugiataama variatee.

Ngari ausa mmuduuyaiyauvaa Anutuuqaa mmira

aataruuvaara Pauruuso tiravai

² Ngia makemakee niyara yaata utida variaani na ausa hanigieeraiya uu aataruuyauvaa ngii giaa ngii miaaduu ngia puaisa utuuvaara na ngiiyara kua yoketaivaa kiaunoo.

³ Itaama vainai ngia arinaima rikiaateeraivaara na aa kua aavaa ataa kua ngii giaa ngii minaravee. Yisuu Kirisiiva mmuakiaa vaidiiyara dikiai vaidiiyara ngiari nnaataiyara diaavo Anutuuqo Yisuu Kirisiinnara diivai.

⁴ Ivaara fai vaidi voovoono gioonna kiaapuuya avuuyauvunu yaaku varoo Anutuuqaa mmayaayaivaa tii suaivaki ari kieetaivau rummua apu kioo fai Yisuu Kirisiinna nnutuuvaa aduooma yapa kiaanaravai.

⁵ Fai gioonna voovoono hama ari kieetaivau rummua apirainno kati gioonna kiaapuuya avuuyauvunu yaaku varoo Anutuuqaa mmayaayaivaa tii suaivaki ivo ari vaatiivaa nnutuuvaa aduooma yapa kiaanaravai. Itaama ii gioonnaivoono gioonna voovai ari kieetaivaa hatoka taika kiaikio mmanna mmuyaivai vaivaa roosiima varioo mmamma maisaivaa varaivai.

⁶ Fai gioonna voovoono hama ari kieetaivau apuataino ari kieeta yausiivaa hatoka paannavai kiaivee. Fai gioonnaivo ari kieetaivaa hatoka taika kino mmanna mmuyaivai vainarannee vara ari kieeta yausiivaa hatoka paannavai kiaanaraivo inna mmamma maisaira aataruvai. Inna aikioo itaama vaivaara ivo ari kieetaivau rummua apuaivee.

⁷ Nnaaru Anutuuqo ari yaata tinniivo ariiki vauvaa roosiima vaidiivaa iima kiooduu ivo mmuakiaa mminnaiyauvaa yaatarooduu innayaadiri Anutuuqaa nnutuuvo ngiau apu vauvaara sa ivo ari kieetaivaa rummua apuaivee. Gioonnaivo ari kieetaivau apiivaara vaidiivo innara dira aataruuvo kooyaa vaivai.

⁸ Hama Anutuuqo gioonnaivaadiri vaidiivaa iiravai. Ivo vaidiivaadiri gioonnaivaa iiravai.

⁹ Hama Anutuuqo gioonnaivaaroo tioo vaidiivaa iiravai. Vaidiivaaroo tioo gioonnaivaa iiravai.

¹⁰ Ari vaatiivo innara diivaara aangeraiya taateeraivaara gioonnaiya ngiari kieetaiyauvunu rummua apuatee.

¹¹ Ta ti Udaanga Yisuu Kirisiinna aataruuvau variaunnaiya gioonnaiya hama ngiari miaraama variaani vaidiiya hama ngiari miaraama variaavai. Gioonnaiya vaidiiyani variaani vaidiiya gioonnaiyani variaavai.

¹² Anutuugo vaidiivaadiri gioonnaivaa iima kioovauraida aanna makee gioonnaiyaano vaidi-
iya mmataanoo. Mmuakiaa mminnaiyauvo Anu-
tuuqaasidiri tiivai.

¹³ Ngiengieenoo yaata utida ivaara rikiaatee. Gioonna voovoono gioonna kiaapuuya avuuyau-
vunu hama ari kieetaivau rummua apirainno kati
yaaku varoo Anutuugaata kua tiivo inna ii aataru
ivo yoketaavainnee? Vara maisavainnee?

¹⁴ Vaa ngia ngiingii aataru voovaudiri arinaima
teeda rikiaavai. Vaidiiya ngiari kieeta yausi-
iyauvo hokobavai vaivaara iya mmamma mai-
saivai.

¹⁵ Mo gioonnaiya kieeta yausiiyauvo
hokobayauvai vaivaara iya rikiaavo iya
yoketaivai. Anutuugoono iya kieeta yausi
hokobaiyauvaa iya mmiiyauvo ngiari
kieetaiyauvunu rummua apiiyauvaara iya
rikiaavo iya yoketaivai.

¹⁶ Na itaa kua kiau kua mmuakiaayauvaara
fai gioonna kiaapu voovoono kua yaagueeqa
kuaivaa tiiki yapaanaree tiivaara na ataa kua
tinaravee. Teetama vaa ausa hanigiada Anu-
tuuqaara nuunakiaunnaiyaatama hama ari vo
aataruvai iikiaunnvai.

Yisuu Kirisiinnara yaata utida bereeta vuainaivaa nneeravai

¹⁷ Na aqaa aataru aayauvaa kuayauvai ngii giaa ngii minaraina varieena hama na ngiiyara yoke-taayavee kiaunoo. Ngia Anutuugaara nuunaira suaivaki ngii nuunairaivo maisaivai. Hama yoke-taivai. Ivaara hama na ngiiyara yoketaayavee kiaunoo.

¹⁸ Tauraanaa kua voovai rikiaatee. Ngia Anutuugaara nuunaira suaiyauvaki vooyaano voovaugiataama yaata utida kua kiaani vooyaano voovaugiataama yaata utida sai kua kiaavai. Na ivaa rikiee ivaara kiisama kutaavaivee kiaunoo.

¹⁹ Ngiiikidiri gionna kiaapu vooya kutaa tuanaa Anutuugaa avuuvau safuuma variaivo kooyaa vakiaiveeraivaara inna aikiooma ngiiikidiri vooya yaata utiraivo voovaugiataama vaikio vooya yaata utiraivo voovaugiataama vaivai.

²⁰ Itaama vaikiai Anutuugaara nuunaida bereeta vuainaivaa nneera suaivaki hama ngia Udaanga Yisuu Kirisiinnara yaata utida nnaavai.

²¹ Ngia mmuaavai mmuaavai ngiengie varada ngiaa yeennaiyauvaa makemaakee tikiai nneeda varida hama ngii seenaiyara faannakiaavai. Ngia itaama nneeda variaavo voovoono inna yeenna raikio kati varikio voovoono kaayauma vuaina suuyaivaa nnoo kumimakainno varivai.

²² Mo ngii nnauyauvo vainoo. Ngia ivaki varida yeenna nneeda nnoori nnaatee. Ngia Anutuugaa nnauvaki yeenna nneera suaivaki ngia ngii seenaiya vaa ausa hanigieeraiyara koonnama iikiaani hama yeennaatakiaiya iya mmamma

maisaičiai variaavai. Mo ivaara na dee kuavai ngiiyara tinarannee? Fai na ngiiyara kua yoke-taivaa tinarannee? Ai hameetavee.

²³ Ivaara aa na tinara kua aavaa vaa tauraa na ngii giaa ngii miaivaa Udaanga Yisuu Kirisi-innasidiri na vareeravai. Yutaaso Yisuunna ari nnammutuaiya vitau heenaivaki Udaanga Yisuu Kirisiiva yeenna bereetaivaa utu kioo vainno

²⁴ Anutuugaara kua yoketaivaa kiaa kioo kusii kioo tunoo: Aanna ni mmatiivovee. Na ngiiyara tiee aavaa ngii miaunoo. Aavaa nneeda varida niiyara yaata utuatee,

²⁵ tuduu yeennaivaa nnaa taika kiooduu mmuaikaraama ivo vuaina suuya tooriiavaa vara tu kioo vainno tunoo: Aa vuaina suuya toori aavo Anutuugo kua yeenna rau kiai karaasa aataruuvaa vaivai. Ngia aavaa makemakee nneera suaivaki nneeda varida niiyara yaata utuatee. Yisuuva itaa kua tiravai.

²⁶ Ngia mmuakiaa suai makemakee aa yeenna aavaata vuaina suuyaivaatama nneeda varida Udaanga Yisuu Kirisiiva putuuvaa gioonna kiaapuuya vitaikio kooyaa vainaravai. Ngia itaama iima rada varia rada vikiokio Yisuu Kirisiiva tinara suaivaki taikaanaravai.

²⁷ Itaama vaikiai gioonna kiaapuuya Udaanga Yisuu Kirisiinnara yeenna bereetaivaata vuaina suuyaivaatama nneera suaivaki hama iya ngiari mminnamminnaa maisaiyauvaa yaata utiraida sabi kumimakama nneeda inna mmatiivaaraata inna kiauvaaraatama koonnama iida mminnamminnaa maisaivaa varaavai.

²⁸ Itaama vainai ngia mmuakiaaya mmuaavai mmuaavai ngiingii ausaiyauvaki tuqinnama hai-

tatuuma teeda rikiaa kiada yeenna bereetaivaata vuaina suuyaivaatama safuuma nnaatee.

²⁹ Fai ngia hama itairaida Udaanga Yisuu Kirisiinna mmammaivo vaa tiyara yatari sagaivau vauvaara hama ngia tuqinnama yaata utiraida nnaa kikio fai tomedaivo ngiingiiki vainaravai.

³⁰ Ngia sabi koonnama yeenna bereetaivaata vuaina suuyaivaatama nnaivaara vooya muaraagama variaani vooya nniitaraani vooya vaa putuaavai.

³¹ Fai ta teteenoo titi ausaiyauvaki mmuaanaa tuqinnama haitatuuma teeda rikiakio mmanna tuanaavai vaino fai Anutuugo hama kua pinaivaa tiiki yapaanaravai.

³² Gioonna kiaapu mmatayaa kumimakama variaya kua pinaivaki variaara suaivaki teeta iya roosiima irisai maisivaa vareevoora Udaanga Anutuugo ti mminnamminnaa maisaiyauvaa taikio koonnama vaivaara ivo mmuaararavai ti mmioo ti safuuvai.

³³ Ni seenayaso, ivaaraida ngia Udaanga Yisuu Kirisiinnara nuunaida yeenna nneera suaivaki ngiingii seenaiyara faannaida varida mmuaavau-giataama nnaatee.

³⁴ Fai gioonna kiaapu voovoono inna yeenna raino ari nnauvaki varioo safuuma yeenna nnaivee. Ngia nuunaida yeenna nneera suaivaki Anutuugo sa irisai maisivaa ngii miaiveeraivaara ngii yeenna rainai ngiingii nnauvaki varida safuuma yeennaivaa nnaatee. Ngia tauraa vo kua voovai ni yaparakiavaara fai yapooma na ngiisi viee safuunaravai.

12

Mmannasa Yoketaivoono vo mmoori vo mmooriyauvaa gioonna kiaapuuya mmiivai

¹ Ni seenayaso, Anutuuqaa mmooriivaa iikiateera tinniiyauvaa Mmannasa Yoketaivoono kati ti mmiiyauvaara na safuuma kua kutaivaa ngii giaa ngii minai rikiaatee. Ngia ivaara hama tuqin-nama rikieevoora na aanna makee safuuma ngii giaa ngii minai rikiaatee.

² Vaa ngia taavai. Nnaaru ngia kumimakama varuu suaivaki unnakua anutuuyauvo hama kua tuuyauvaa ngia ngiingii ausa mmuduuyaiyauvaa mmuduu mmagia maisaiya ngii uudu ngia iya aataruuvaura nnaasu kumimakama viravai.

³ Ivaara aa kua aavaa tuqinnama rikiaatee. Anutuuqaa Mmannasa Yoketaivo gioonna kiaapu voovaaki varino fai hama ivo yopeema tinara: Yisuuva maisama variaivee, tinaravai. Fai gioonna kiaapu voovoono hama Mmannasa Yoketaivo innaki variivoono fai hama yopeema tinara: Yisuuva inna Udaangaivovee, tinaravai.

⁴ Anutuuqaa mmooriivaa iikiateera tinniiyauvaa kati ti mmiiyauvo ari vookara ari vookaraiyauvai vaivai. Mmannasa Yoketaivo iyauvaa kati ti mmiiivo ivo mmuaa tuanaavai varivai.

⁵ Anutuuqaa mmooriivaa iira aataruuyauvo ari vookara ari vookaraiyauvai vaivai. Gioonna kiaapuuya Udaanga Yisuu Kirisiinna mmuaavaara ii aataru iyauvaa iikiaavai.

⁶ Anutuuqaa mmooriivaa iikiateera tinniiyauvo ari vookara ari vookaraiyauvai vaivai. Anutuuqo mmuaavoono ari mmooriivaa

iikiateera yaagueeqaiyauvaa mmuakiaaya mmiivai.

⁷ Ta mmuakiaaya yoketaama variateeraivaara Mmannasa Yoketaivo mmuaavai mmuaavai ti aakiaiyauvaki varikiai ta mmooriyauvaa iikiaunnano Anutuuga yaagueeqaivo kooyaa vaivai.

⁸ Mmannasa Yoketaivo voovai tasipaikio tinni ruaivaa kuaivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmiivai. Voovono ari yaata tinnivakidiri arinaima rikiai kuaivaa mmuai Mmannasa Yoketaivoono vaa oyaivaa inna kiaa mmiivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmiivai.

⁹ Voovono Anutuugo fai kutaa iinaravaivee kiaa yaata utira tinniivaa mmuai Mmannasa Yoketaivoono inna mmiivai. Mmuai Mmannasa Yoketaivoono yaagueeqaivaa voovai mmikio rikioo nniitareeraiya tuqinnaivai.

¹⁰ Mmuai Mmannasa Yoketaivoono voovai yaagueeqaivaa mmikio rikioo Anutuuga mmoori ari vookara ari vookaraivaa iivai. Mmuai Mmannasa Yoketaivoono tinni yoketaivaa voovai mmikio rikioo Anutuugo tii kuaivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmiivai. Mmuai Mmannasa Yoketaivoono tinni yoketaivaa voovai mmikio rikioo Mmannasa Yoketaivaasidiri tii aataruuvaatama hama innasidiri tii aataruuvaatama arinaima too rikiaivai. Mmuai Mmannasa Yoketaivoono tinni yoketaivaa voovai mmikio rikioo ari vo kua vo kuayauvai hama tauraa rikiaiyauvaa tiivai. Mmuai Mmannasa Yoketaivoono tinni yoketaivaa voovai mmikio rikioo itaama ari vo kua vo kua tii kuaivaa oyaivaa arinaima rikioo gioonna kiaapuuya kooyaa kiaa

mmiivai.

¹¹ Mmuuai Mmannasa Yoketaivoono ari yaata utiivaugiataama itaama yaagueeqaivaata tinni yoketaivaatama voovai voovai duuyama reeti reeri mmikiai rikiada vo mmoori vo mmooriiyauvaa itaama iikiaavai.

Mmuua mmammavau kaayau vaatayauvai

vaiyauvaa roosiikiaunnaya ta variaunnaoo

¹² Vaidi voovai mmammaivo mmuaa mmammavai vaivai. Vaikio ivau kaayau airi airi vaatayauvai vaikiai ta taunnano mmuaa mmammavai vaivai. Itaama vaivaa roosiima Yisuu Kirisiiva varikiai innara ausa hanigieeraiya airi airi gioonna kiaapuya variaavai.

¹³ Mmuuaikaraama ta mmuakiaa Yutayaiyaata ngiari voopinaiyaatama sikaunnaadiri yookaama kioo viteeraiyaata kati mmamma dummukiara ngiari yaata utiraivaugiataama nuairaiyaatama ta Yisuu Kirisiinnara ta nnoori varada mmuaakaraiya variaunnaoo mmuaa Mmannasa Yoketaivoono tiiki varivai. Ta ausa hanigieera mmuakiaaya Mmannasa Yoketaivo tiiki suvuaivaara ta mmuaakaraiya variaunnaoo.

¹⁴ Vaidi voovai mmammaivau hama mmuaa vaatavai vaivai. Airi airi vaatayauvai vaivai.

¹⁵ Fai vaidiivaa yukuuvo hanigioo vaidivai roosiima varioo kua tiao tinara: Hama na yaakuvai variauvaara hama na aa mmamma aavau variaunoo, tinaraivo itaa kua tiivaugiataama hama mmammaivau pikiaivai. Homo ivau vaivai.

16 Fai vaidiivaa yaataivo hanigioo vaidivai roosiima varioo kua tioo tinara: Hama na avuvai variauvaara hama na aa mmamma aavau variaunoo, tinaraivo itaa kua tiivaugiataama hama mmammaivau pikiaivai. Homo ivau vaivai.

17 Fai vaidiivaa mmammaivo avuvai nnaasu vainno dee yaatavaadiri rikiaanarannee? Hameetaataainoo. Fai vaidiivaa mmammaivo yaatavai nnaasu vainno dee nnikivaadiri suudaivaa rikiaanarannee?

18 Hama itaama vainoo. Anutuuqo ari yaata utiivaugiataama vaidiivaa mmammaivaa mmuakiaa vaatayauvai mmuaavai mmuaavai mmarammaraama yapaivai.

19 Fai mmuaa vaatavai nnaasu yapa kino hama safuuma vaidiivaa mmammaivo vainaravai.

20 Vaa ta taunnano kaayau vaataiyauvo vaikio too mmammaivo mmuaa mmammavai vainoo.

21 Ivaara hama avuuvo hanigioo vaidivai roosiima varioo yaakuuvaata kua tioo tinara: Na nene nnaasu variauvo inna aikiooma variaunoo. Ni pikiaanee, tinaravai. Hama kieetaivo hanigioo vaidivai roosiima varioo yukuuvaitanaata kua tioo tinara: Na nene nnaasu variauvo inna aikiooma variaunoo. Ni pikiaatee, tinaravai.

22 Hama itaama vainoo. Ta yaata utuaunnano ti mmamma vo vaatayauvai muaraagai vaatayauvo hama vaira kuminainai fai ta hama variaaravai. Fai ta putuaaravai.

23 Ta yaata utuaunnano ti mmammaiyauvunu vai vaataiyauvo kumina vaatayauvai vaiyauvaara ta tuqinnama haitatuuda funnukakiaunnava. Ti mmammaiyauvunu vai vaata vooyauvaara ti mmamma maisaira

vaataiyauvaa ta uyira rairaiyauvaa uyida raida hatauma kiaunnavai.

²⁴ Hama ti mmamma maisaira vaataiyauvo aikiooma kooyaa vaivai. Anutuugo ariinoo ti mmammaiyauvunu vai vaataiyauvaa safuuma yapa kiaikiai ta vooyauvaara maisaiyauvaivee kiaunnaiyauvaara Anutuugo taikio yoketa vaatayauvai vaivai.

²⁵ Inna aikioo mmuakiaa vaataiyauvo mmuaa mmammavau vaiyauvo hama hannapabauma kioo mmarammaraama vaivai. Mmuakiaa vaatayauvai ngiariiyara ngiariiyara haitatuukiaavai.

²⁶ Vo vaata voovoono inna mmammaivau vaivoono inna nniitaraikio mmuakiaa vaatayauvai nniitaraivai. Vo vaata voovai inna mmammaivau vaivaara vaidiyya kua yoketaivaa kiaavo inna mmamma mmuakiaavai sirigaivai.

²⁷ Itaama vaikiai ngia mmuakiaaya Yisuu Kirisi-inna mmammavai roosiima varida mmuaa vaata mmuaa vaata mmammaivau vairaiyauvaa roosi-ima variaanoo.

²⁸ Vaa ausa hanigieera gioonna kiaapuuya Anutuugaara nuunakiaiya vaa Anutuugo vo mmoori vo mmooriiyauvaa jaarummua kioo iya mmataama kieeravai. Mmuakiaa mmooriiyauvaa yaatareera mmooriiva ivo tauraananaa kua varada nuairaiyannaadee mmataama kieeravai. Kava iya inanoo ivo forofetaiya mmataama kioo kava iya tammaana vitairaiya mmataama kieeravai. Nnaagiai ivo Anutuugaa mmoori ari vookara ari vookarayauvaa iiraiya mmataama kioo nniitareeraiya tuqinneeraiya mmataama kioo

ngiari seenaiyara boo tida iya tasipama mmoori vareeraiya mmataama kioo gioonna kiaapuuyara haitatuuraiya mmataama kioo ngiari vo kua vo kua hama tauraa rikieeraiyauvakidiri tiraiya nnaagiai tuanaa mmataama kieeravai.

²⁹ Hama mmuakiaayaano kua varada nuairaya variaani hama mmuakiaayaano forofetaaya variaani hama mmuakiaayaano vitairaya variaavai. Hama mmuakiaayaano Anutuuoqaa mmoori ari vookara ari vookaraiyauvaa iikiaani

³⁰ hama mmuakiaayaano nniitareeraiya tuqinneera yaagueeqaivaa varaani hama mmuakiaayaano ngiari vo kua vo kua hama tauraa rikieeraiyauvakidiri kiaani hama mmuakiaayaano itaa kua kua kuaiyauvaa oyaiyauvaa hanigia kooyaa kua mmiaavai.

³¹ Anutuuoqo vo mmoori vo mmooriyauvaa iikiateera tinniiyauvaa ngii miyyauvaara ngii iikiata iikiatai yaataivaa utida variatee. Tauraananaa mmataama kioodoo yaatareera mmooriyauvaa ngia iikiaaraivaara yaata utida variatee. Mmuakiaa mmooriyauvai itaama vaikiai nnaagiai mmuakiaa mmooriyauvai yaatareera aataruuvaa na ngii giaa ngii minai rikiaatee.

13

Mmuduuya rira aataruuvoono mmuakiaa aataruyauvai yaataaravai

¹ Fai na aikiooma ngiari voopinna voopinnaaya kua hama na tauraa rikiauyauvakidiri arinaima tiee aangeraiya kuaivaatama na arinaima tiee mo na hama gioonna kiaapuuyara

mmuduuya rirama kino fai ni kuaivo giringa akuaivaa sabisaabi ruaivaa roosiima tioo subabaivaa sabisaabi ruaivaa akuaivaa roosiima tinaravai.

² Fai na forofetaiya iira aataruuvaugiataama iina ari vookaraama kuaivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmiee Anutuugaa yaata tinniivaki hatauma vau kuaivaa na rikiee ivaudiri kiaa kookieera kua aataruuyauvaa na arinaima tee rikiee mo na hama gioonna kiaapuuyara mmuduuya rirama kiee fai na kumina tuanaavai varinaravai. Fai na taapiivaa tinara: Hayee oro voovau vakianeera tino rikioo Anutuugo aikiooma iinaraivaara na kutaavaivee kiaa kiee mo na hama gioonna kiaapuuyara mmuduuya rirama kiee fai na kumina tuanaavai varinaravai.

³ Fai na nini mmিন্নamminnaa mmuakiaayauvai gioonna kiaapuuya vakiaa mmiee ni mmammaivaa iya ikia mmuturuaaree kiaa ni tikiai na ee-oo tiee mo na hama gioonna kiaapuuyara mmuduuya rirama kiee fai na kuminayaa itaama iinaravai.

⁴ Mmuduuya rira gioonna kiaapuuvoono mmuaararavaa too rikioonnaata yaagueeqama varioo ari seenaiya tuqinnaivai. Ivo hama ari seenaiya uu aataruuyauvaa too tinoo: Niita ni varaatai aataruyauvaivee, tiivai. Hama ivo ariiyara mannaka tioo tinoo: Na vaidi nnoonnavavee, kiaa kioo iya aruoo varivai. Ivo aduooma hara kioo varivai.

⁵ Mmuduuya riraivoono hama vueennama kioo vo aataru vo aataruuvaa hatokoo hama ivo ariiyara nnaasu yaata utuoo ari mmিন্নamminnaa mmuakiaayauvai puaisa utivai. Hama ivo makee

tikio nnannataivai. Tomedai mmooriivaa vaidi-
iya inna mmiaivaara hama ivo ivaara mmannam-
manna yaata utivai. Ivo iva pikiio taunnu ki-
aivai.

⁶ Tomedaira aataruuvaara hama inna yoke-
taivai. Kua kutaa tira aataruuvaara inna yoke-
taivai.

⁷ Hama ivo iikio inna pirisaikio ivo
mmuduuya rira aataru yoketaivaa pikiaivai.
Mmannammanna ivo iinno nnaasu varivai.
Mmannammanna ivo Anutuugaa kuaivaara
kutaavaivee kiaa kioo puaisa utivai. Ivo
mmannammanna yoketaama varinaraivaara
sirigainno varioo faannaivai. Mmuaararai
aataruuvo innasi nnikio rikioonnaata hama ivo
muaraagama varivai. Ivo mmannammanna
yaagueeqama nnaasu varivai.

⁸ Mmuduuya rira aataruuvo fai tupatupaa vain-
nonno hama inna taikeeraivootainaravai. Fai
forofetaiya ari vookaraama tira kua aataruuvo
kiisama vainno taikaanaravai. Ngiari voo-
inna voo-pinnaaya kua hama tauraa rikieeraiyu-
vakidiri tira aataruuvo vainno fai taikaanaravai.
Ti tinniki vaira kuaiyauvo vainno fai taikaanara-
vai.

⁹ Ti tinniki vaira kuaiyauvo kiisakiangii vaikia
Anutuugaasidiri tii kuaivaa ta kiisa kiisama kiaa
mmiaunnaivaara ii aataru iyauvo fai taikaanara-
vai.

¹⁰ Fai yapooma eeyaara kua kutaa ari
vookaraivo nnino rikioo aanna makee kua kiisa
kiisama ta rikiada kiaunnaivo fai taikaanaravai.

¹¹ Na nnaakaravai variaa suaivaki nnaakaraiya
tirayaama na tiravai. Nnaakaraiya yaata uti-

rayaama na yaata utiravai. Nnaakaraiya ausa vuatinniiyauvaki vau kuaiyauvaa iya rikioneema na rikieeravai. Vaa na nnaagiai yokeena vaidivai variee nnaakaraiya iira aataruuyauvaa na iiki-aiyauvaa vaa na pikiauvai.

¹² Aanna makee ta taunnaiyauvaa pinumaivaki teerayaama ta kiisama taunnavai. Ii nnaagiai suai ivaki ta kooyaa Anutuuqaa vuatinniivaa teekio ivo ti vuatinniiyauvaa taanaravai. Aanna makee na rikiau kuaivaa kiisa kuavai nnaasu na rikiauvai. Anutuuqo arinaima ni taa taika kiaineema fai yapooma na arinaima inna tee mmuakiaa kuavai rikiaa taika kiaanaravai.

¹³ Taaravooma aataruuda aanna homo vainno fai tupatupaa vainaravai. Anutuuqaara kutaavaivee tira aataruuvootama Anutuuqaara faannaira aataruuvootama mmuduuya rira aataruuvootama vainoo. Ii taaravooma aataru ido vaikio mmuduuya rira aataruuvoono taara aataruuvaitana yaataraivaivee.

14

Mmannasa Yoketaivo kava vo mmoori vo

mmooriiyauvaa iikiateera tinniiyauvaa

iya mmiivai

¹ Itaama vainai ngia mmuduuya ruaaraivaara yaagueeqama mmuduuya ruaaree kiaa kiada iiki-atee. Anutuuqo vo mmoori vo mmooriiyauvaa iikiateera tinniiyauvaa ngii miiyauvaara ngii iikiata iikiatai yaataivaa utida nnaasu variatee. Anutuuqo tii kuaivaa kiaa mmiaara tinniivaa

varaaraivaara yaata utida ivaa varaara yaagueeqama iikiatee.

² Gioonna kiaapu voovoono ari vo kua vo kua hama tauraa rikiaiyouvakidiri tiivoono hama gioonna kiaapuuyaata kua tiivai. Anutuuqaata nnaasu kua tiivai. Vaidiia hama inna kuaivaa yopeema rikiaivaara Anutuuqaata nnaasu kua tiivai. Mmannaasa Yoketaivoono inna mmanna-saivaa tasipaikio ivo hataumaki vai kuaivaa tiivai.

³ Gioonna kiaapu voovoono Anutuugo tii kuaivaa kiaa mmiraivoono vaidiiaata kua tiivai. Ivo Anutuuqaa kuaivaa gioonna kiaapuuya kiaa mminai rikiada iya yaagueeqama variateeraivaara iyaata kua tiivai. Ivo iyaata yamaa kua yamaa kua tino iya ausaiyauvo yoketaakiaiveera iyaata kua tiivai.

⁴ Gioonna kiaapu voovoono ari vo kua vo kua hama tauraa rikiaiyouvakidiri tiivoono ariiyara nnaasu itaama iivai. Anutuugo tii kuaivaa kiaa mmiraivoono mmuakiaa vaa ausa hanigieeraiyara mmooriivaa iivai.

⁵ Mo ngia mmuakiaaya ari vo kua vo kua hama tauraa rikiaiyouvakidiri kiaaraivaara na rikiauko inna yoketaivo. Anutuugo tii kuaivaa kiaa mmi-aara tinniivaa ngia mmuakiaaya varaaraivaara na rikiauko pinaama yoketaivo. Vaidiivo Anutuugo tii kuaivaa kiaa mmiivoono ari vo kua vo kua hama tauraa rikiaiyouvaa tii vaidiivaa yaataraivai. Vaa ngia mmuakiaaya ausa hani-gia kiada ivaki variaya rikiada yoketaama variateeraivaara fai vaidi voovoono ivaki varioo vaidi voovai ari vo kua vo kua hama tauraa rikiaivakidiri tiivaa kuaivaa rikioo hanigia oyaivaa

kiaa mminaraivo inna yoketainoo. Fai hama hanigia oyaivaa kiaa mmii vaidiiivo varino rikioo vaidiiivo Anutuugo tii kuaivaa kiaa mmiiivoono ari vo kua vo kua hama tauraa rikiaivakidiri tii vaidiiivaa yaataraanaravai.

⁶ Ni seenayaso, ivaaraina na fai yapooma ngi-iisi vieena ari vo kua vo kuayauvai hama na tauraa rikiauyauvakidiri tinai fai ngia dataama arinaima rikiada yoketaama variaarannee? Ai hameetavee. Fai Anutuugaa Mmannasaivoono ni giaa ni mii kuaivaa na ngii giaa ngii minai ngia ivaa arinaima rikiada fai yoketaama variaaravai. Fai Anutuugaa tinniiivau vaira kuaivaatama ngii giaa ngii minai ngia arinaima rikiada fai yoke-taama variaaravai.

⁷ Fai vaidiiya kumina mminnaa akua tiraiyauvaa siringaivaannee kafuraivaa koonnama rikiai dataama vaidiiya fai akuaivaa arinaima rikiaarannee? Hameetavee.

⁸ Fai noomaivaa koonnama puu puu tikiai dataama akuaivaa vaidiiya rikiada nuunaida rapiraivaara teerakiaarannee? Hameetavee.

⁹ Ivaa roosiima fai ngia ngiari vo kua vo kua hama tauraa rikiaiyauvakidiri tikiai dataama fai gioonna kiaapuuya ngii kuaiyauvaa oyaiyauvaa arinaima rikiaarannee? Fai hama arinaima rikiaaravai. Fai ngii kua kiaiyauvo kuminayaa vioo raubiriinaravai.

¹⁰ Aa mmata aavau kaayau kua ari vookara ari vookaraiyauvo vainoo. Iyauvo hama sabi kuayauvai vaivai. Oyaiyauvo vaivai.

¹¹ Fai ari voopinnaa vaidi voovoono ari kua tuanaivaa hama na tauraa rikiauvakidiri tinai fai na oyaivaa hama arinaima rikieeraina na innara

tinara: Inna ari voopinaavaivee, tino rikioo ivo ni-iyara tinara: Inna ari voopinnaavaivee, tinaravai.

¹² Mo ivaara ngiingiikiiaatama rikiaatee. Mmannasa Yoketaivo ngii tasipaikiai vo mmoori vo mmooriivaa iira tinniivaa ngii varaataino Anutuuga ngii minai varada gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiya yaagueeqama variateeraivaara iyara mmooriivaa iikiatee.

¹³ Vaidi voovono ari vo kua vo kua hama tau-
raa rikiaiyauvakidiri tiivono ari kua tii oyaivaa kooyaa hanigia kiasa mminara tinniivaa varaanaraivaara Anutuugaata kua tioo yaaku varaivee.

¹⁴ Fai na yaaku varee ari vo kua vo kuaivakidiri Anutuugaata kua tino rikioo ni mmannasaivoono yaaku varoo kua tino rikioo hama ni yaataivo ivo tii kuaivaa oyaivaa rikiaantaravai. Ni mmanna-
saivo kati Anutuugaata kua tinaravai.

¹⁵ Itaama vainai rikiee mo na dataama iinaranee? Fai ni mmannasaivo Anutuugaata kua tioo varinai na nini yaata tinniivau vai kuaivaatama innaata kua tiee yaaku varaanaravai. Fai ni mmannasaivo kuaru tioo varinai na nini yaata tinniivau vai kuaruuvaatama na yaata utuee tinaravai.

¹⁶ Fai hama ngia rikieerama kikio ngii mman-
nasaiyauvo nnaasu Anutuugaata kua yoketaivaa tino mo fai dataama kuminaa vaidi voovono ngia itaa kua kiasa kiada yaaku varaivaara kua kutaavee tinaranee? Hama ivo ngii kuaivaa oyaivaa arinaima rikiaivaara hama ivo kua kutaavee tinaravai.

¹⁷ Ngia Anutuugaata kua yoketaivaa tida yoke-
taama yaaku varaivo fai aikiooma vaino mo hama

ivo arinaima rikiaivaara fai hama ivo Anutu-uqaara yaagueeqainaravai.

¹⁸ Na ari vo kua vo kua hama tauraa rikiauyauvakidiri kiauvoono ngieeta itaama kaiya na ngii yaatarauvai. Ivaara na Anutuuqaata kua yoke-taivaa kiaunoo.

¹⁹ Itaama vaikiainnaata ngia Anutuuqaara nuunairaivaki nini tinniivakidiri kooyaa vai kua kii-saiyauvaa nnaasu na ngii giaa ngii minai ngia arinaima rikiaaraivo inna na rikiauko ni yoketai-
noo. Ngia nuunairaivaki ari vo kua vo kuaivaa hama na tauraa rikiauvakidiri na kaayauma ngii giaa ngii minai ngia hama arinaima rikiaaraivo inna na rikiauko hama ni yoketai-
noo.

²⁰ Ni seenayaso, ii kua ivaara sa nnaakaraiya tinni yaataiyauvaa roosiima varida yaata utua-tee. Vaa yokeeda arinaima kua rikiaiya roosiima ngiingii yaata tinniiyauvakidiri arinaima rikiada variatee. Nnaakaraiya mminnamminnaa mai-saiyauvaara vueennama kiada yoketaama vari-aavai. Iya itaama variraivaa roosiima variatee. Sa iya tinniiyauvo kumimakaikiai variraiyauvaa roosiima variatee.

²¹ Anutuuqaa kua fafaaraivo vainno tinoo:

Udaangaivo tunoo:

Na aa gioonna kiaapu aayaata kua tinaravai.

Na ngiari vo kua vo kua tiraiya kiaa mminai iyaano ngiari kuaiyauvakidiri iya kiaa mmi-aaravai.

Kiaa mmikiai rikiada teedaata haunninniida hama iya rikiaataivaivee, tira-vai.

Kua fafaaraivoono itaa kua tiivai.

²² Mmannasa Yoketaivo vaidi voovai tasipaikio rikioo ivo ari vo kua vo kua hama tauraa rikiaiyauvakidiri tii aataruuvaa Anutuuoqo giaara ii aataru ivaa iivainnee? Vaa ausa hanigieeraiyara iivainnee? Ai hameetavee. Hama ausa hanigieeraiyaano Anutuuoqo ari vookaraama variivaa kooyaa rikiaateeraivaara ivo iyara iivaivee. Mo Mmannasa Yoketaivoono vaidi voovai tasipaikio rikioo Anutuuoqo tii kuaivaa kiasa mmii aataruuvaa Anutuuoqo giaara iivainnee? Gioonna kiaapu hama ausa hanigieeraiyara iivainnee? Ai hameetavee. Vaa ausa hanigieeraiyara iivaivee.

²³ Itaama vainai fai ngia vaa ausa hanigieeraiya nuunaida mmuakiaaya mmuaavai mmuaavai ari vo kua vo kua hama tauraa rikiaiyauvakidiri tikiai fai gioonna kiaapu ii aataru ivaara vuen-nakiaiyannee vara hama ausa hanigieeraiya ngii nuunaiyauvaki nnida fai iya ngiiiyara yaata duunayavee kiaravai.

²⁴ Fai ngia mmuakiaaya Anutuuoqo tii kuaivaa tikio rikioo fai gioonna kiaapu hama ausa hanigieera voovoononnee vara kumimakama varii gioonna kiaapu voovoono ngii nuunaiyauvaki ngioo ngii kuaivaa rikioo ari mminnamminnaa maisaivo ariiki vaivaara arinaima rikiaantaravai.

²⁵ Ngia kua tikio rikioo hatauma ari yaata utii kuaivo kooyaa vaino ivaara rikioo kookainno ari ausa mmuduuyaivaa Anutuuoqaa mmioo innara kooyaa kua tioo tinara: Kua kutaa Anutuuoqo aavaki ngii tasipama varivaivee, tinaravai.

Anutuuoqara nuunairaiyauvaki mmuaanna

nnaakaraya variatee

²⁶ Ni seenayaso, na itaa kua kiau kuaivaa oy-aivaa rikiaatee. Ngia Anutuuqaara nuunaira suaivaki ngiikidiri vaidi voovoono kuaru voovai tikio vaidi voovoono kua vooyauvai kiaa mmikio vaidi voovoono Anutuuqo inna kiaa mmii kua vooyauvai kiaa mmikio vaidi voovoono ari vo kua vo kua hama tauraa rikiaiyouvakidiri tikio voovoono ivo tii kuaiyouvaa oyaiyouvaa hanigia kiaa mmiivai. Gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiya tuqinnama rikiada yaagueeqama variateeraivaara itaama iikiatee.

²⁷ Fai ngia ari vo kua vo kua hama ngia tauraa rikiaiyouvakidiri kiaaree kiaa taaramanee taaravoomaano nnaasu kua kiatee. Mmuaavai mmuaavai kua tikio gioonna kiaapu hanigia kiaa mmiraivoono kooyaa oyavvaa kiaa mmiaivee.

²⁸ Fai hama kua hanigia kiaa mmira gioonna kiaapu voovoono varino too ari vo kua vo kua tiivoono sa kuaiyouvaa kooyaa kiaa kookieeki-avee. Mmanna yaataivaadiri nnaasu yaata utuoo Anutuuqaata kua kiaivee.

²⁹ Taaramanee taaravoomaano Mmannasa Yoketaivo ngii tasipanai Anutuuqo tii kuaivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmiatee. Kiaa mmikiai rikiada variyaiya kati yaata utida rikikio iya kua kiaiyouvo safuuma kianne? Vara fanniima kianne?

³⁰ Anutuuqo gioonna kiaapu voovai ngii nuunaviki variivaa kua voovai kiaa mmio rikioo kua tinaree kiaa iino rikioo tauraa kua tiivo pikioo variavee.

³¹ Mmuakiaaya tuqinnama rikiada yaagueeqama variateeraivaara ngia mmuakiaaya itaama

mmuaavai mmuaavai Mmannasa Yoketaivo ngii tasipanai Anutuugo tii kuaivaa ngii kiatainai kiaa mmiaaravai.

³² Vaidi voovono Anutuugo tii kuaivaa kiaa mmiivo ari kua tiivaara tuqinnama haitatuunno safuuma kua kiaivee.

³³ Hama ta ruviraranda varida kaayau kua kaayau kua tiraida mmuaa ausa mmuaa tin-nivai varada safuuma variaaraivaara Anutuugo ti maavee tiravai.

Vaa ausa hanigieeraiya Anutuugaara nuunama varira mmuakiaayauvaki iya iikiaaneema

³⁴ gionnaiya Anutuugaara nuunairavaki sa kua tiraida kua seemuaa variatee. Sa kietaya roosiima varida kua kiateera tii kuaivo Yutayaiya kua mmaanna tuuvaki vaivai. Itaa kua tiivaara iya kua seemuaa variatee.

³⁵ Vo kua voovai oyaivaara iya rikiaatainai rikia-ada ngiari nnauyauvakidiri safuuma ngiari vaati-iaa yaparakiatee. Anutuugaara nuunairaiyau-vaki gionnaiya diitada kua tikio rikioo fai iya mmamma maisainaravai.

³⁶ Na itaa kua kiauvaavaa ngia ni kuaivaa ha-tokaanee? Ngia Koridiiya ngia yaata utuaavo Anutuugaa kuaivo ngiikidiri nniivainnee? Ai hameetavee. Mo ngiisi nnaasu inna kuaivo kuaivainnee? Ai hameetavee.

³⁷ Fai ngiikidiri voovono ariiyara yaata utuoo tinara: Na Anutuugo tii kuaivaa kiaa mmira vaidi-vaivee, kiaa kioo vara ivo tinara: Na Mman-nasa Yoketaivono ni tasipaikiai na ari vookarai mmooriiavaa iikiauvaivee, tinaraivo na fafaara ree ngii giaa ngii miao kuaivaa arinaima rikioo ivaara kutaa kuavaivee kiaivee. Ii kua ivaava

Udaanga Yisuu Kirisiiva mmuai kuaivaa ni giaa ni mivai.

³⁸ Na fafaara ree ngii giaa ngii miau kuaivaa gioonna kiaapu voovono hama na rikiaanaravee tinai rikiada mmooka hanigia inna mmiatee.

³⁹ Ni seenayaso, ivaara Mmannasa Yoketaivo ngii tasipanai ngia Anutuuqaa mmayaayaivaa kaa mmiaara aataruuvaa ngii iikiata iikiatainai iikiatee. Mmannasa Yoketaivo vooya tasipanai ngiari vo kua vo kua hama tauraa rikiaiyauvakidiri kaaivaara sa iya ooqoo kiatee.

⁴⁰ Ngia Anutuuqaa nuunaira suaivaki tuqinama varida safuuma iikiatee.

15

Yisuu Kirisiiva kava diitoovaa Pauruuso tiravai

¹ Ni seenayaso, na nnaaru mmayaaya yoke-taivaa ngii giaa ngii miaaduu ngia rikiada puaisa utida yaagueeqama varuuvaa na keenaa ngii giaa ngii minai rikiaatee.

² Ii mmayaaya yoketaa ivaa inna Yisuu Kirisi-inna mmayaaya yoketaavai na ngii giaa ngii miravai. Fai ngia ivaa rikiada puaisa utida varikiokio Anutuuqo ngii vitoo yoketaivau yapaanaravai. Vara ngia ivaara kutaavaivee kaa kiada puaisa utuunnee? Vara ngia ivaa utu fanniima kioonnee?

³ Na tauraa rikiee puaisa utuaa kuaivo mmuakiaa kuavai yaatareeraivaa na ngii giaa ngii miravai. Ii kua ivo Anutuuqaa yanaivaki vai kuavai rikiaatee. Yisuu Kirisiiva

ti mminnamminnaa maisaiyauvaara putiravai. Anutuuqaa kua fafaaraivo vainno ivaara tiivai.

⁴ Ivo putuduu vaidiiya inna hau kioodoo taaravooma suaivaki Anutuuqo tuduu diiteeravai. Anutuuqaa kua fafaaraivo vainno ivaara tiivai.

⁵ Ivo diitoo Petoroosaa avuuvau kooyaa diravai. Nnaagiai ari ngiaammua yaakuuvaitana yukukidiri taaravaitana avuuyauvunu kooyaa diravai.

⁶ Nnaagiai mmuaa suaivaki gioonna kiaapu kaayau (500) inna nnaagiai nuairaiya inna too vooya vaa putiravai. Aanna vooya homo hara kiada variaanoo.

⁷ Iva Yakoopaa avuuvau kooyaa dioo nnaagiai ari kua varada nuaira vaidi aposoroo mmuakiaaya avuuyauvunu kooyaa diravai.

⁸ Nnaagiai tuanaa ivo ni avuuvaunnaata kooyaa duduu Mmannasaivo ari vookaraama ni hani-goodoo na inna teeravai.

⁹ Mmuakiaa aposorooya ni yaataraani na iya aduooma variee kiisa vaidivai variaunoo. Vaa ausa hanigieera gioonna kiaapuuya na maisa mmooriivaa iya mmiee iya rputuaivaara gioonna kiaapuuya niiyara kiaanoo: Kua varoo nuaira vaidi aposoroovaivee, kiaa kuaivo inna hama yoketaa kuavai kiaanoo.

¹⁰ Anutuuqo kati niiyara yoketaama yaata uti-ivaara na variauvoono aanna na variaunoo. Ivo kati niiyara yoketaama yaata utuuvo hama fanniiravai. Iiraivo vairavai. Na yaagueeqama kiee mmooriivaa varaivaara ni mmooriivo ngiari vo aposorooya mmooriiyauvaa yaatareeravai. Itaama vaudaata hama na nini yaagueeqayaara

iiravai. Anutuuqo kati niyara yoketaama yaata utuduu inna yaagueeqayaara iiravai.

¹¹ Neenoo yaagueeqama mmoori vareeravainnee? Vara ngiari vo aposorooyaano yaagueeqama mmoori vareeravainnee? Sa ivaara yaata utua-tee. Ta mmuakiaaya ii mmayaaya yoketaa ivaa ngii giaa ngii miaannaduu ngia ivaa rikiada kutaavaivee tiravai.

Ta kava diitaaraivaara Pauruuso tiravai

¹² Yisuu Kirisiiva putuduu Anutuuqo tuduu putuuvakidiri kava diitoovaara ta ngii giaa ngii miaannanoo. Ivaara aaniira ngiikidiri vooyaano putuaiyara kiaanoo: Hama kava diitaaravaivee, kiaannee?

¹³ Iya itaa kua kiaa kuaivo kutaa kuavai waitiri. Hama Anutuuqo Yisuu Kirisiinna tuduu kava diitotirivee.

¹⁴ Kua kutaa hama Yisuu Kirisiiva diitotiri. Ta ngii giaa ngii miaanna kuaivo kuminayaa waitiri. Ngia Anutuuqaara kutaavaivee kiaa kuaivoota kuminayaa waitirivee.

¹⁵ Mo vo kuavaata rikiaatee. Vaa ta Anutuuqaara kiaannanoo: Ivo tuduu Yisuu Kirisiiva putuuvakidiri kava diiteeravaivee, tiravai. Mo ivo hama diitotiri. Ta Anutuuqaara itaa kua kiaanna kuaivaa unnakuavai kiaannatirivee. Mo putuaiya hama kava diitaaravaivee kiaa kuaivo kutaavai waitiri. Anutuuqo hama Yisuu Kirisiinna tuduu kava diitotirivee.

¹⁶ Anutuuqo tinai gioonna kiaapuuya diitaara kuaivo hama kutaavai waitiri. Hama Anutuuqo Yisuu Kirisiinna tuduu kava diitotirivee.

¹⁷ Anutuuqo hama Yisuu Kirisiinna tuduu di-itotiri. Ngia innara kutaavaivee kiaa kuaivo kuminayaa waitiri. Ngia homo ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaatama variaatirivee.

¹⁸ Anutuuqo hama Yisuu Kirisiinna tuduu di-itotiri. Vaa ausa hanigia kiada Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaa kiada putuaiya ikia aakiaana vutirivee.

¹⁹ Ta Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaa kiada innara faannakiaunnanoo. Fai yapooma ta putu-aaraiya hama Anutuuqo ti tinai ta kava diitaara kuaivo kutaavai waitiri. Ta mmata aavau tete yoketaama variaaraivaara nnaasu yaata utida variaunnatiri. Inna aikioo gioonna kiaapuuya pinaama tiyara raida boo tida kumimakayavee kiaatirivee.

²⁰ Anutuuqo tuduu Yisuu Kirisiiva putuuvakidiri diitoovo inna kutaavai. Vaa ivo putuoo Anutuuqo tuduu tauraa tuanaa diiteeravaara tidaida mmuakiaa gioonna kiaapu vaa ausa hanigia kiada putuaiya fai Anutuuqo tinai teeda kava diitaaravai.

²¹ Ari vo vaidi voovoono iiravaara tidaida gioonna kiaapuuya putiraivaa varaaravai. Ari vo vaidi voovoono iiravaara tidaida putiraivakidiri fai gioonna kiaapuuya kava diitaaravai.

²² Ataamo mmuakiaa gioonna kiaapuuya oy-aivo varuuvaara mmuakiaaya fai putu-aaravai. Yisuu Kirisiiva gioonna kiaapuuyaki variivaara Anutuuqo tinai iya mmuakiaaya diitaaravai.

²³ Innara diiteera aataruuvo ataama vainoo. Vaa tauraa Yisuu Kirisiiva diiteeravai. Fai yapooma ivo tiinara suaivaki innara ausa hanigieeraiya fai diitaaravai.

²⁴ Nnaagiai mmuakiaa mminnaayauvai fai taikaanaravai. Ii suai ivaki Yisuu Kirisiiva mmuakiaa kieetaiya ngiau aapuuvaki variyaiyaata mmata aavau variyaiyaatama yaataroo mmuakiaa mmatayaa varida yaagueeqakiaiyaatama yaataraanaravai. Yaatara taika kioo mmuakiaa mminnaiyauvaara diraivaa ari Konna Anutuuqaa mminaravai.

²⁵ Yisuu Kirisiiva kieetavai itaama dinono Anutuuqo inna nnammutuaiya yaatara kino rikioo Yisuuva fai iyaraatama mmannammanna dinaravai.

²⁶ Nnaagiai tuanaa nnammutuaivoono inna putira aataruuvaa fai Anutuuqo tino eeyara taika kiaanaravai.

²⁷ Ivaara Anutuuqaa kua fafaaraivo vainno tinoo: Vaa Anutuuqo tikio too ivo mmuakiaa mminnaayauvai yaataraivaivee, tiivai. Vaa ta rikiaunnano kooyaa vainoo. Kua fafaaraivo mmuakiaa mminnaayauvaara tii kuaivo hama Anutuuqaara tiivai. Ivaano tikio too Yisuu Kirisiiva mmuakiaa mminnaayauvai yaataraivai.

²⁸ Nnaagiai Anutuuqo tino too Yisuu Kirisiiva mmuakiaa mminnaayauvaara dinara suaivaki ari Mmaapuuvo ariinoo ari dinaraiyauvaatama varoo Anutuuqaa mmemmaivaki kuanaravai. Anutuuqo vaa tikio too ivo mmuakiaa mminnaayauvai yaataraivaara fai ivo Anutuuqaa mmemmaivaki vino too Anutuuqoono kieetavai varioo mmuakiaa mminnaayauvaara dinaravai.

²⁹ Gioonna kiaapu vooyaano vaa putuaiyara nnoori varada kiaanoo: Ta nnoori varakiai rikida fai iya yoketaama variaaravee, kiaavai. Fai

kutaa tuanaa putuaiya hama kava diitakiai mo putuaiyara iya nnoori varaiya fai aaniivaara iiki-aarannee? Vooyaano kiaanoo: Anutuugo tinai gionna kiaapu putuaiya kava diitaaravaivee, kiasa aataruuvo hama kutaa waitiri. Mo aaniivaara iya vaa putuaiyara nnoori varaatirinnee?

³⁰ Mo tee mo? Yisuu Kirisiiva putuoo kava diitoo kuaivo hama kutaa waitiri. Mo aaniira ti mmaarau kua kiasa mmooriivaa mmuakiasa suai iikiaunnatirinnee?

³¹ Ni seenayaso, makemakee mmuakiasa suai iya ni ruputikiai na putinaraivaara yaata utuee vari-aunoo. Ngia ti Udaanga Yisuu Kirisiinna gionna kiaapuya variaivaara na yaata utuee ngiiyara mannaka tiee itaa kua kiau kuaivo inna kutaavai vainoo.

³² Epesiisaa gionna kiaapuuya fai mmararaa avaikarauya roosiima varuuya na iya tasipama variee mmooriivaa varaaduu maisamaisau aataruuyauvaa ni miravai. Na putino Anutuugo tinai na kava diitaanara aataruuvo hama kutaa waitiri. Nini variraivaara kuminayaa na iya tasipama mmoori varaatirivee. Gionna kiaapu kumimaka vooya kiaanoo: Ta turau putuaaraivaara kii ta aanna makee variaunnaivaara nnaasu yaata utida yeenna nneeda nnoori nneeda sirigakiaaravee, kiaavai. Anutuugo tinai vaa putuaiya kava diitaara aataruuvo hama kutaa waitiri. Inna aikioo na gionna kiaapu itaa kua kaiya kuaivaara kutaavaivee kiautirivee.

³³ Itaa kua kaiya iida ngii unnakua kiarain-noo. Fai ngia kumimakama variaya tasipama makemakee varikiai iyaano ngii safuuma vari-

raivaa iikio maisainaravai.

³⁴ Ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaata ngiingii tinni kumimakaiyauvaatama pikiada safu yaata tinniiyauvaa varada variatee. Ngiikidiri hama vooyaano Anutuuqaa arinaima teeda rikiaavai. Ngia mmamma maisakiateeraivaara na itaa kua kiaunoo.

Anutuuqo tinai ta ari vookarai mmammavai varaaravaivee

³⁵ Gioonna kiaapu voovono fai tinara: Dataama putuaiya fai kava diitaarannee? Diitada datai mmammavai varaarannee? tinaravai.

³⁶ Mo a itaa kua kiannaikua a yaata duu-nakuavee. Uruuvaa a utu kiaannaivo nnabaivaa pikioo karaasa kaanaivaa varoo urivai.

³⁷ A uru vuitaivaannee vara uru ari vookaravaa utuanna suaivaki hama mmuyai apa yipi ruaavai utuannavai. Mmanna uruuvaa nnaasu nuiinaama kiee utuannavai.

³⁸ Anutuuqoono tikio uruuyauvakidiri ari vookara ari vookaraama urivai. Uruuyauvakidiri mmuaavai mmuaavai ngiari kaanaiyauvo safuuma urivai.

³⁹ Mmatayaa varira mminnaiyauvo hama mmuaakarai mmammavai varaavai. Vaidiyya ngiari vookarai [SB7]mmammavai varaani fayaiya ngiari vookarai mmammavai [SB9]varaani ngiaasukuaiya ngiari vookarai mmammavai varaani tavauya ngiari vookarai mmammavai varaavai.

⁴⁰ Ngiau aapu vai mminnaiyauvo vaikio matayaa vai mminnaiyauvootama vaivai. Ngiau aapu vai mminnaiyauvaa fafaaraiyauvo ari

vookaraama vaikio mmatayaa vai mminnaiyauvaa fafaaraiyauvo ari vookaraiyauvai vaivai.

⁴¹ Suaivaa mmeekiaivo 'ari vookaraama taikio kuraagaivaa mmeekiaivo ari vookaraama taikio aakiapuaiyauvaa mmeekiaiyauvo ari vookaraama taivai. Aakiapuaa vooyauvai mmeekiaiyauvo ari vookaraama taikio vooyauvai mmeekiaiyauvo ari vookaraama taivai.

⁴² Itaama vaineema vaidi putuaiya diitaara mmammaiyauvo ari vookaraivai vaivai. Vaa putuaiya kava diitaaraivo ataama vainoo. Mmatana hau kieera suaivaki raubiriira nnabaivo nnaasu vaivai. Anutuugo tino kava diitaanara suaivaki ari vookarai mmamma hama yopeema taikaanaraivo diitaanaravai.

⁴³ Mmatana hau kieera suaivaki nnabaivo muaraagainno maisaivai. Anutuugo tino kava diitaanara suaivaki fai yaagueeqai yoketaa mmammavai varoo diitaanaravai.

⁴⁴ Mmatana hau kieera suaivaki mmatayaa diaa mmamma mmuyaivai vaivai. Anutuugo tino kava diitaanara suaivaki Anutuugaa Mmannasaivo varira mmamma ari vookaraijaa varoo diitaanaraivo vaivai. Mmatayaa diaa mmamma mmuyaivo vaikio rikioo Anutuugaa Mmannasaivo varira mmamma ari vookaraiivotama vaivai.

⁴⁵ Ivaara Anutuugaa kua fafaaraivo vainno tinoo: Tauraa uu vaidiivaa Ataamaa Anutuugo iima kioodoo avuuvaa too diitoo korooravaivee, tiivai. Mmannasa Yoketaivo innaki varuu vaidiivo nnaagiai tuuvoono tupatupaa variraijaa ti mmivai.

⁴⁶ Mmatayaa varira mmammaivonnaadee

tauraa vaikio Anutuugo Mmannaivaivo varira mmamma ari vookaraivo nnaagiai vaivai.

⁴⁷ Anutuugo tauraa uu vaidiivaa Ataamaa mmataivaadiri iiravai. Nnaagiai tuu vaidiivoono ngiau aapuuvakidiri tiiravai.

⁴⁸ Gioonna kiaapu mmatayaiya mmataivaadiri iima kioo vaidiivaa roosiya variaavai. Ngiau aapu variaiya ngiau aapuuvakidiri tuu vaidiivaa roosiya variaavai.

⁴⁹ Ta mmatayaa variaunnaiya mmataivaadiri iima kioo vaidiivaa mmammaivaa roosuuvaa varada variaunnaneema ta ngiau aapuuvakidiri tuu vaidiivaa mmammaivaa varada variaaravai.

⁵⁰ Ni seenayaso, na itaa kua kiau kuaivaa oyaivo ataama vainoo. Mmatayaa diaa mmamma mmuyaivo hama yopeema Anutuugo gioonna kiaapuuyara diravaki kuanaravai. Mmamma mmuyaivo uudainno raubiriiraivo hama yopeema tupatupaa variraivaa varaanaravai.

⁵¹ Na hatauma kuaa kua voovai ngii giaa ngii minai rikiaatee. Ta mmuakiaaya hama putuaaravai. Mo Anutuugo tinai fai ta mmuakiaaya hanigiada ari vookarai mmammavai varaaravai.

⁵² Nnaagiai noomaivo akua tinai rikiaada avu tapuurayaama akiairainai ta hanigiada ari vookarai mmammavai varaaravai. Fai ii nooma ivo akua tino Anutuugo tinai vaa putuaiya tupatupaa varira mmammaivaa varada diitakiai ta homo mmatayaa variaunnaiya hanigiada ari vookarai mmammavai varaaravai.

⁵³ Mmatayaa diaa mmamma mmuyaivo uudainno raubiriiraivo hanigioo tupatupaa varira mmammaivaa varaivee. Homo mmatayaa

varii mmamma mmuyaivo hanigioo arivookarai mmammaivaa varaivee.

⁵⁴ Vaa putuaiya tupatupaa varira mmammaivaa varakiai homo mmatayaa variyaiya hanigiada ari vookarai mmammavai vareera suaivaki Anutuugaa kua fafaaraivaki vai kuaivaa kaanaivo kooyaa vainaravai. Kua fafaaraivo vainno tinoo: Gioonna kiaapuuya putira aataruuvaa Anutuugo vaa ruga kioo yaatara taika kiaivaivee, tiivai.

⁵⁵ Kua fafaara voovai vainno putira aataruuvaa tinoo:

Mo putiraivo deevau

i yaagueeqaivo vainnee?

Mo putiraivo deevau

a nniitareeraivaa mmira yaagueeqaivo vainnee?

Kua fafaaraivoono itaa kua tiivai.

⁵⁶ Anutuugaa mmaanna tuu kuaivaa hama yopeema ta iikiaunnaivaara ta mminnamminnaa maisaiyauvaa varaunnavai. Ta mminnamminnaa maisaiyauvaa varaunnaivaara irisaivaa ta putuaunnavai.

⁵⁷ Ti Udaanga Yisuu Kirisiiva putuuvaara ta putira aataruuvaa yaataraunnavai. Ivaara ta Anutuugaata kua yoketaivaa kiaunnavai.

⁵⁸ Ni seena na ngiiyara mmuduuya ruauyaso, ta putira aataruuvaa yaataraunnaivaara Yisuunna aataruuvaa puaisa utida sa vo aataru voodaa kuaaraivaara yaata utuatee. Mmuakiaa suai mmannammanna ti Udaanga Yisuu Kirisiinna mmooriivaara nnaasu yaata tu kiada vaid a iikiatee. Vaa ngia rikiaavai. Ngia inna

mmooriivaa varaivaa hama kuminayaa varaavai. Ivaaraida mmuakiaa suai mmannammanna iida nnaasu variatee.

16

Koridii variaiya ausa hanigieera vooyani sikauyauvaa yapeeravai

¹ Anutuuqa gionna kiaapu Yutayaa mmataivau variayani ngia sikauyauvaa yapa kiada kati iya mmiaaree kiaa kuaivaara aanna na tinai rikiaatee. Garatiaa mmataivaki Anutuuqaara mmarammaraama nuunakiaiya na kiaa mmiaa kuaivaa ngieeta ivaa iikiatee.

² Ngia mmuaavai mmuaavai mmoori varada irisai varaa sikauyauvaa yaarida yaata utida nnoonnama variaya nnoonnama voovau yapaa-tee. Kiisama variaya kiisama voovau yapaa-tee. Ngia Yutayaiya mmiaara sikauyauvo raubiri-ivoora mmuaa Sudaaga mmuaa Sudaaga ngii sikau vooyauvai itaama yapaatee. Fai ngia itaama mmuaanaa yapa kiki ai na ngiisi vira suaivaki hama ngia ni miaara yaata utaaravai. Fai vaa ngia teerama kiai yauvaa kati ni miaravai.

³ Fai na ngiisi viee ngia mmataama kiaa vaidiiyara na yanaa voovai fafaarama kiee ivaata Yerusareema variayani sikauyauvaatama iya mminai teeda varada oto Yerusareema variaya mmiaaravai.

⁴ Fai ngia yaata utida rikikio ngii yoketainai ee-oo tikiai na vinai iya ni tasipama kuaravai.

Pauruuso ari kuanara aataruuvaara tiravai

⁵ Na Maketoniaa mmataivau kuanaree tiee fai tauraa viee ivaki variyaiya tee nnaagiai ngiisi kuanaravai.

⁶ Fai na ngiisi viee kiisama vootama ngii tasipama varinaravai. Fai variee teeno nuanu mmummuono vati rinai rikiee hokobama ngii tasipama varinaravai. Na variee fai yapooma vo yoosinna voovaki na kuanara iinai fai ngia niyara yoketa yoketaikiai na kuanaravai.

⁷ Hama na kiisama ngii tasipama ni variataivai. Na hokoba suai ngii tasipama ni variataivai. Fai ni Udaangaivoono tinaina na hokoba suai ngii tasipama varinaravai.

⁸ Na Epesiisa aavaki varieenana fai yapooma Yutayaiya buusa nneera suaivaa nnutuuvo Pedikoosa suaivo nninai tee na ivaa taa kiee kuanaravai.

⁹ Aavaki na variee tauko iira vai mmooriivaa Udaanga Anutuugo kooyaa ni vitaikiai na tauko vaivaara na vootama hokobama aavaki varinaravai. Mo ni nnammutuaiya kaayau variaaniaata na aavaki varinaravai.

¹⁰ Mo fai yapooma Timotiiva ngiisi nninai rikiada ngia innara yoketaakiatee. Ivo ni roosiima Udaanga Anutuugaa mmooriivaa varaivaara ngia innara tuqinnaatee.

¹¹ Sa vaidi voovoono innara nniki rakainno kumina vaidivaivee kiaivee. Fai yapooma ivo kava vara ranoo niisi nninaraivaara ngia innara yoketaikio rikioo ivo ari kuanaree tii aataruuvau ausa nuufa tasipama kuaivee. Ivo ari seena vaidi ausa hanigieeraiyaatama kava niisi vara ranada ngiaaraivaara na iyara faannakiaunoo.

¹² Mo na ti seena vaidi Aporoonnaraata ngii giaa ngii minai rikiaatee. Ari seena vaidi ausa hanigieeraiyaatama ngiisi kuaiveera na make-makee inna titaaduu yaata utu kioo nnaasu vaira-vai. Aanna makee hama ivo kuataama vainoo. Fai yapooma ivo vira suaivo kooyaa vaino rikioo kuanaravai.

Pauruuso nnaagiai kuaivaa tiravai

¹³ Ngiengie variaaraivaara tuqinnama haitatuukiatee. Ngia Anutuugaara kutaavaivee kiaivaa puaisakama utuatee. Ngia vaidiya varida yaagueeqama variatee.

¹⁴ Ngia mmuakiaa aataru mmoorivai varaaree kiaa mmuduuya riraivaa tasipama varaatee.

¹⁵ Ni seenayaso, vaa ngia rikiaavai. Akaiya mmataivau variaa vaidi Sitipanaasaata ari nnauvaki variayaatama tauraa toosa hara ausa hanigieeravai. Ausa hanigia kiada Anutuugaa gioonna kiaapuuyara pinaama mmoori vareeravai. Ni seenayaso, na yamaa kua yamaa kuaivaa yaagueeqama ngii giaa ngii minai rikiaatee.

¹⁶ Iya roosiikiaiyaata iya tasipama mmoori vareeraiyaatama iikiaivaugiataama iikiatee.

¹⁷ Sitipanaaso Potunataava Akayakaavainna vaa niisi ngiaivaara ni yoketaainoo. Ngia hama niisi ngiaara aataruuvootaikiai iya niisi ngiaivaara ni yoketaainoo.

¹⁸ Iya ngii tasipama variaavo ngii ausaiyauvo yoketaineema iya ni tasipama variaavo ni ausaivo yoketaainoo. Itaama iikiaa vaidiiyara kua yoke-taivaa kiatee.

¹⁹ Asiaa mmataivau variैया Anutuuqaara mmarammaraama nuunakiaiya ngiiyara yaata utida boo kiaavai. Akuiraaya Pirisikauyaata ngiari nnauvaki Anutuuqaara nuunakiaiyaatama ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa ngii mida ngiiyara boo kiaavai. Udaanga Yisuu Kirisiiva iyakiaata tiikiaatama variivaara iya itaama yaata utida kiaavai.

²⁰ Aavakinnaa vaa ausa hanigiaiyaatama ngiiyara yaata utida boo kiaavai. Ngiingiiyara ngiingiiyara yoketaida ngiingii yaaku rumisiatee.

²¹ Nini yaakukidiri aa na rau kua aavaa taatee. Na Pauruusoona ngiiyara yaata utuee boo kiaunoo.

²² Fai gioonna kiaapu voovoono hama Udaanga Yisuu Kirisiinnara mmuduuya rino Anutuuqo tino maisama variaivee. Udaanga-o, tummuanee.

²³ Ti Udaanga Yisuu Kirisiiva kati gioonna kiau-puuyara yoketaama yaata utiraivo ngii tasipama vakiaivee.

²⁴ Ngia Yisuu Kirisiinna tasipama variैया ni mmuduuya riraivo ngii mmuakiaaya tasipama vakiaivee.

Karaasa Yeena Rau Kioo Kuaivovee
The New Testament in the Waffa Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Waffa long Niugini

copyright © 1975 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Waffa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 31 Aug 2023

4da5455c-4c87-58ee-a650-bb37acea5bca